

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Kompetencje kluczowe

drogą twórczego rozwoju

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Kompetencje kluczowe

drogą twórczego rozwoju

wrzesień 2008 - sierpień 2012

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Człowiek - najlepsza inwestycja

Redakcja: Agnieszka Roguska

Autorzy zdjęć zamieszczonych w publikacji: Małgorzata Becz, Małgorzata Górko, Małgorzata Danielak-Chomać, Sławomir Brudnias, Jolanta Jastrzębska, Jolanta Łucjan, Igor Kuszczak, Jolanta Młyńczak, Paweł Pasztor, Sławomir Weśniuk

Projekt graficzny: Paulina Danielak

Wydawca: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

© Copyright by Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

ISBN 978-83-7051-677-2

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Siedlce 2012

Egzemplarz bezpłatny

Czas realizacji Projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej pn. „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” przypada na okres wrzesień 2008- sierpień 2012. Realizatorami Projektu są Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Lubelszczyzny. Projekt był ogromnym przedsięwzięciem zarówno od względem otrzymanych środków (kwota dofinansowania - 18.123.888 zł), jak również różnorodności form zastosowanych podczas realizacji oraz rozległości obszaru działań.

Realizacja ambitnego Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” była dla naszego niewielkiego Zespołu nie tylko dużym wyzwaniem ale także powodem ogromnej satysfakcji. Zaangażowanie wielu nauczycieli środowisk wiejskich i małych miasteczek – współrealizatorów Projektu, przyniosło efekty nie tylko widoczne we wskaźnikach ukazujących przyrost kompetencji, ogromnej, bo przekraczającej liczbę 5400 uczniów, ale także przełożyło się na podniesienie jakości i atrakcyjności edukacji w szkołach znacznie oddalonych często od centrów kulturalnych. Uczestnictwo w ciekawych zajęciach pozalekcyjnych, festiwalach, olimpiadach, wycieczkach rozbudzających potrzeby poznawcze uczniów, pozwoliło na stworzenie im możliwości odkrywania swego potencjału kreatywnego, wejścia w przestrzeń kultury wysokiej, poznania piękna tradycji lokalnych i innych, odległych często regionów naszego kraju. Dzięki środkom Unii Europejskiej nauczyciele dostali narzędzia umożliwiające im działania. Chociaż celem Projektu nie było podnoszenie kompetencji nauczycieli to poprzez specyfikę działań i organizowane w ramach Projektu szkolenia, taki przyrost, jako wartość dodana, także stał się faktem.

Oddajemy do rąk czytelników niniejszą broszurę z nadzieją, iż zainspiruje ona do podejmowania działań na rzecz podnoszenia kompetencji uczniów metodami aktywizującymi ze szczególnym wyróżnieniem metody projektu. Dziękując wszystkim nauczycielom za wysiłek włożony w realizację naszego wspólnego dzieła, wyrażamy nadzieję, iż w szkołach kontynuowane będą formy aktywizacji uczniów, zainicjowane przez Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”.

Małgorzata Danielak-Chomać
dyrektor Projektu

Dlaczego właśnie taki Projekt?

Konieczność rozwijania kompetencji kluczowych stanowi fundament uczenia się przez całe życie (od wieku przedszkolnego do emerytalnego). Permanentne uczenie się, zgodnie z definicją zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.12.2006 r. stanowi połączenie wiedzy, umiejętności i postaw. Wymienia się tam 8 kompetencji i choć pożądanym jest rozwój wszystkich z nich, to w Projekcie rozwijane były kompetencje: matematyczno- przyrodniczo- techniczne, porozumiewania się w językach obcych oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.

Do rozwijania kompetencji matematyczno - przyrodniczo - technicznych skłoniło nas kilka powodów. W pierwszej kolejności to problem słabych wyników uczniów w badaniach PISA. W pierwszym badaniu (2000 r.; 265 tys. uczniów; 32 kraje) polscy uczniowie zajęli dość odległe – 24 miejsce. W badaniach w 2003 r. (275 tys. uczniów; 42 kraje) uczniowie uzyskali lepszy rezultat w czytaniu ze zrozumieniem (poprawa z 479 do 500 pkt.), ale umiejętności matematyczne pozostały na tym samym, dość niskim poziomie. W badaniach w 2006 r. – 57 kraje – polscy uczniowie uplasowali się ok. 20 miejsca (w matematyce na 21 miejscu).

Wyniki egzaminów po gimnazjum również wskazywały na słabsze kompetencje matematyczne. Wynik ten jest dużo niższy niż z języka polskiego (np. w 2007 r. część humanistyczna: wynik śr. – 30,86, mediana – 31,10, część matematyczno- przyrodnicza: wynik śr. – 25,31, mediana – 23).

Zajęcie się kompetencjami technicznymi uzasadnia brak jednolitej koncepcji w zakresie kształcenia tego przedmiotu. Na trudności w wypracowaniu jednolitej koncepcji kształcenia nakłada się szybki rozwój techniki i zmieniające się ciągle potrzeby. Kształcenie kompetencji technicznych jest możliwe od wczesnej edukacji szkolnej. Wskazuje na to bardzo dobre radzenie sobie dzieci z obsługą nowoczesnych urządzeń technicznych. W Projekcie kompetencja ta, jak i inne, były rozwijane u uczniów klas 5 i 6 szkoły podstawowej, przy czym realizowano to działanie jednocześnie w języku polskim i obcym. Celowość rozwijania tych kompetencji u dzieci do 12 roku życia potwierdziły m.in. specjalne zajęcia uniwersyteckie dla dzieci prowadzone na wielu uczelniach wyższych. Wprowadzenie do projektu rozwijania kompetencji matematyczno- przyrodniczo- technicznych w połączeniu z rozwijaniem porozumiewania się w języku obcym – jest propozycją nową i uzasadnioną skutecznym motywowaniem dzieci do nauki języka obcego.

Rozwijanie kompetencji porozumiewania się w językach obcych zostało zauważone podczas opracowywania podstaw programu kształcenia w szkole podstawowej, co znalazło odzwierciedlenie w liczbie godzin przeznaczonych na nauczanie języka obcego nowożytnego (od 2008 r., również w kształceniu zintegrowanym). W Projekcie rozwijanie tej kompetencji nie było realizowane w formie dodatkowych lekcji, lecz poprzez praktyczne porozumiewanie się w języku obcym w obszarze techniki i matematyki. Przy rozwijaniu kompetencji technicznych wprowadzono metodę projektów. Dla podniesienia cech ponadregionalnych Projektu i jego uatrakcyjnienia – wprowadzono przeglądy w formie dwuetapowych (wojewódzkich i ponadregionalnych) olimpiad matematyczno-technicznych. W trakcie przeglądu przewidziano prezentacje pomysłów technicznych, również w języku obcym.

Stan świadomości i ekspresji kulturalnej wśród dzieci z terenów wiejskich i małych miast, w porównaniu z dziećmi z dużych miast jest niski, na co ewidentnie mają wpływ różnice w dostępie do dóbr kultury. W Projekcie kompetencja ta rozwijana była dwutorowo: poprzez zajęcia aktywizujące, dające możliwość rozwinięcia możliwości twórczych oraz – przez umożliwienie uczestnictwa w spektaklach teatralnych i imprezach kulturalnych. Uwieńczeniem rozwijania wiedzy i możliwości twórczych dzieci były imprezy poświęcone prezentacji swojej twórczości, porównania jej z twórczością rówieśników – na poziomie wojewódzkim i ponadregionalnym.

Powyższa analiza skłoniła nas do realizacji projektu rozwijania kompetencji kluczowych wśród uczniów szkół podstawowych z terenów wiejskich, w których w ostatnich dwóch latach uzyskano najniższe wyniki ze sprawdzianów województwa lubelskiego, mazowieckiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego. Wybór powyższych województw podyktowany został relatywnie niskimi wynikami sprawdzianów w skali całego kraju. Uczniowie z tych województw otrzymali wsparcie w rozwijaniu kompetencji kluczowych, jednak bez działań finansowanych z EFS nie mieliby szans na taką pomoc. Realizacja Projektu dla uczniów szkoły podstawowej miała stanowić skuteczną odpowiedź na słabe wyniki uzyskiwane z treści matematycznych we wspomnianych badaniach PISA. Przyczyniła się tym samym do praktycznego wykorzystania języka obcego (nauka w trybie aktywności projektowej) oraz świadomej i swobodnej ekspresji kulturalnej a także odbioru sztuki dzięki prezentacjom własnym i udziałowi w wydarzeniach kulturalnych.

Rekrutacja szkół do Projektu rozpoczęła się od rozesłania do szkół i organów prowadzących pakietów informacyjnych z opisem Projektu i zaproszeń do udziału w procedurze wyboru szkół zainteresowanych rozwijaniem kompetencji. Zaproszenia zostały rozesłane do szkół, które:

1. uzyskały niskie (poniżej średniej krajowej) wyniki ze sprawdzianu w 2007 r. i w 2008 r. (staniny 1,2,3,4),
2. są zlokalizowane na obszarach wiejskich (wsie i miasta do 25 tys. mieszkańców).

W odpowiedzi szkoły były poproszone o przygotowanie propozycji udziału w Projekcie zawierającej:

1. rekomendowaną metodę rozwijania trzech kompetencji oraz uzasadnienie potrzeby zajęć dodatkowych,
2. ogólną informację o sytuacji szkoły: liczby klas V i VI i nauczycieli przedmiotów m.in.: matematyki, techniki, języka obcego, muzyki, plastyki oraz ich zainteresowaniu dodatkowymi zajęciami.
3. informację o zadeklarowaniu uczestnictwa w projekcie przez uczniów i ich rodziców.

Następnie, po zebraniu deklaracji uczestnictwa, zostały one ocenione przez powołaną do tego celu Komisję Rekrutacyjną. Na bazie uzgodnionych kryteriów nastąpił wybór 51 szkół. Rekrutację zakończono zawarciem KONTRAKTU ze szkołami, gdzie zapisano wzajemne zobowiązania i sposób realizacji Projektu. Szkoły (Dyrekcja) zapewniły uczestnictwo uczniów w zajęciach i sale dydaktyczne, a projektodawca zapewnił rozwijanie trzech kompetencji kluczowych, zgodnie z opisem we wniosku. Do kontraktu załączona została informacja potwierdzająca akceptację rady pedagogicznej (lub rady szkoły) i opinia rady rodziców dotycząca uczestnictwa szkoły w Projekcie.

Zaplanowane trzy nabory uczniów do Projektu okazały się niewystarczające. Monitorowanie wskaźników liczebności uczniów już w drugim naborze, ujawniło problem związany z postępującym niżem demograficznym uwidocznionym w zmniejszającej się, z roku na rok, liczebności klas. Realizatorzy Projektu po uzyskaniu zgody w Ministerstwie Edukacji Narodowej, w obawie przed niebezpieczeństwem nie uzyskania zadeklarowanych wskaźników, zdecydowali się na dołączenie dodatkowych szkół w trakcie trwania projektu. Po pierwszym roku dołączono jedną ze szkół z województwa lubelskiego, w następnym aż sześć. Dwie ze szkół (Jedwabne z woj. podlaskiego i Kock z województwa lubelskiego, po przejściu pełnego - dwuletniego cyklu) wystąpiły z Projektu.

Województwo podlaskie:

- 1 Zespół Szkół w Słobódce
- 2 Zespół Szkół w Filipowie
- 3 Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Krasnopolu
- 4 Szkoła Podstawowa w Szczuczynie
- 5 Szkoła Podstawowa w Stawiskach
- 6 Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Przytułach
- 7 Szkoła Podstawowa w Jedwabnem
- 8 Zespół Szkół Samorządowych w Nowogrodzie
- 9 Szkoła Podstawowa im. Partyzantów Michała i Aleksandra Chrzanowskich w Gródku
- 10 Szkoła Podstawowa w Zespole Szkolno - Przedszkolnym
- 11 Szkoła Podstawowa w Narwi
- 12 Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Wyszczach
- 13 Szkoła Podstawowa w Boćkach

Województwo mazowieckie:

- 1 Szkoła Podstawowa w Czarni
- 2 Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Lelisie
- 3 Zespół Szkół - Publiczna Szkoła Podstawowa w Krasnosielcu
- 4 Gminny Zespół Szkół- Szkoła Podstawowa im. T. Lenartowicza w Regiminie
- 5 Szkoła Podstawowa im. Majora H. Sucharskiego w Sochocinie
- 6 Szkoła Podstawowa im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Kosowie Lackim
- 7 Szkoła Podstawowa im. J. Brzechwy w Lucynowie
- 8 Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mokobodach
- 9 Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Kroczewie
- 10 Szkoła Podstawowa im. W. H. Gawareckiego w Małej Wsi
- 11 Zespół Szkolno - Przedszkolny w Puszczy Mariańskiej
- 12 Publiczna Szkoła Podstawowa w Grabowie nad Pilicą
- 13 Szkoła Podstawowa im. 11 Listopada 1918 Roku w Domanicach
- 14 Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Potworowie
- 15 Publiczna Szkoła Podstawowa we Wrzeszczowie
- 16 Publiczna Szkoła Podstawowa w Przytyku
- 17 Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wieniawie
- 18 Publiczna Szkoła Podstawowa im. J. Brandta w Orońsku

Województwo warmińsko-mazurskie:

- 1 Szkoła Podstawowa w Gołdapi
- 2 Szkoła Podstawowa im. Obr. Westerplatte w Jegłowniku
- 3 Szkoła Podstawowa nr 1 im. Majora H. Sucharskiego w Orniecie
- 4 Zespół Szkół w Garbnie
- 5 Szkoła Podstawowa im. H. Sawickiej w Bisztyнку
- 6 Szkoła Podstawowa w Reszlu
- 7 Szkoła Podstawowa w Zwierzewie
- 8 Szkoła Podstawowa im. H. Sienkiewicza w Kisielicach
- 9 Szkoła Podstawowa im. K. Wojtyły w Pieckach
- 10 Zespół Szkolno - Przedszkolny Szkoła Podstawowa im. W. Kętrzyńskiego w Pasymiu
- 11 Szkoła Podstawowa w Białej Piskiej
- 12 Zespół Szkół - Jedwabno
- 13 Szkoła Podstawowa im. M. Kopernika w Zespole Szkół nr 1 w Iłowo-Osadzie

Województwo lubelskie:

- 1 Szkoła Podstawowa im. Wandy Chotomskiej w Dąbiu
- 2 Zespół Szkół- Szkoła Podstawowa im. Komisji Edukacji Narodowej w Hucie Dąbrowie
- 3 Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Rolach
- 4 Szkoła Podstawowa im. Kornela Makuszyńskiego w Piszczacu
- 5 Szkoła Podstawowa w Kostrach
- 6 Szkoła Podstawowa w Milanowie
- 7 Zespół Szkół Ogólnokształcących im. H. Sienkiewicza - Szkoła Podstawowa w Grabowie Szlacheckim
- 8 Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Kisielicach
- 9 Szkoła podstawowa im. Gen. Franciszka Kleberga w Kocku
- 10 Zespół Szkół w Starym Brusie
- 11 Szkoła Podstawowa im. B. Prusa w Gołąbkach
- 12 Szkoła Podstawowa w Turce
- 13 Zespół Szkół Podstawowo- Gimnazjalnych w Jarczowie

Zajęcia pozalekcyjne w rozwijaniu kompetencji kluczowych

Ostatecznie kompetencje, które miałyby stać się zasobami Europejczyków za sprawą starań ich rządów, reform systemów edukacji i działań wszystkich nauczycieli, zdefiniowano w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Określono, że „kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia”.

W ramach Zalecenia ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

1. porozumiewanie się w języku ojczystym,
2. porozumiewanie się w językach obcych,
3. kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
4. kompetencje informatyczne,
5. umiejętność uczenia się,
6. kompetencje społeczne i obywatelskie,
7. inicjatywność i przedsiębiorczość,
8. świadomość i ekspresja kulturalna.

Ogromna wartość dydaktyczna Zaleceń polega na tym, że starannie w nim zdefiniowano pojęcie każdej z ośmiu kompetencji (definicja), zapisano, jakiego typu wiadomości są niezbędne do nabycia każdej z nich (wiedza), określono umiejętności, które powinna posiadać osoba, aby można o niej mówić, że jest kompetentna w danym zakresie (umiejętności), oraz zapisano, jaka postawa będzie świadczyć o tym, że osoba nabyła daną kompetencję.

Dokument jest znakomitą, ciągle mało wykorzystywaną przez szkoły, pomocą do konstruowania programów placówek, ich programów wychowawczych, projektów edukacyjnych, programów nauczania poszczególnych przedmiotów, standardów egzaminacyjnych, kryteriów oceniania, ksiąg jakości itd.

W kontekście dokumentu, który jasno mówi, że wiedza i umiejętności mają zaowocować określoną postawą, szczególnego znaczenia nabiera definicja kluczowego pojęcia pedagogiki, tj. uczenia się. Należy przypomnieć, że uczenie się to względnie stała zmiana wywołana doświadczeniem. Upraszczając nieco, można stwierdzić, że program szkoły to lista działań, które pozwoliłyby wszystkim uczniom doświadczyć takich zjawisk, przeżyć takie rzeczy, które zaowocują w nich wymienionymi w Zaleceniu postawami. Uczyni to z nich autonomiczne osoby, szanujące wolność innych, potrafiące tworzyć podstawy i mechanizmy najbardziej konkurencyjnej gospodarki na świecie.

Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” zakładał, że kształtowanie rekomendowanych w Zaleceniach postaw wymaga od szkoły wyjścia poza schemat: zadane, wyuczone, sprawdzone. Uczniowie muszą być stawiani w dziesiątkach sytuacji problemowych, w których coraz bardziej samodzielnie rozwiązując problemy, będą doskonalić umiejętności i budować w sobie oczekiwane postawy. Drugi etap kształcenia to szczególnie czas kształtowania tożsamości człowieka, budowania jego własnego wizerunku. Czynnikiem, który ten wizerunek kształtuje, prócz uznania zalet przez rodziców, nauczycieli i opiekunów, aprobaty ze strony kolegów, rodzeństwa i innych dzieci, jest wiara w siebie oparta na potwierdzonych przez praktykę kompetencjach.

Praca wokół wybranych kompetencji kluczowych w Projekcie „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” była więc idealnym sposobem pomocy uczniowi w jego osobistym rozwoju, środkiem do budowania w nim przekonania o swojej wartości opierając się na tym, co umie i co prezentuje w codziennym życiu. Nabywanie kompetencji przez uczniów to także obszar pracy nauczycieli z rodzicami. Przybliżenie kompetencji – nad którymi pracuje szkoła – rodzicom, pokazywanie ich znaczenia było znakomitym punktem wyjścia do współpracy.

Warto zwrócić uwagę, że praca nauczycieli z uczniami szkół podstawowych wokół kompetencji kluczowych była spójna z pracą wokół celów kształcenia, najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego oraz zadań szkoły. Nie bez znaczenia była więc spójność założeń Projektu z podstawą programową.

Projekt realizowany przez uczniów w Mokobodach

Dzieci ze szkoły w Gołdapi realizują projekt "Magia Teatru"

W ramach Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” realizowane były trzy kompetencje kluczowe: porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne oraz świadomość i ekspresja kulturalna.

W obowiązującej podstawie programowej nie znajdziemy pojęcia kompetencji kluczowych, jednak dokładne przestudiowanie tego dokumentu wskaże, że takie kompetencje trzeba kształtować. Z podstawy programowej wynika, że do ważniejszych, często nadmienianych w dokumencie umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego należą:

- czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;
- myślenie matematyczne – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym;
- myślenie naukowe – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- umiejętność pracy zespołowej.

Odnosząc się do wymienionych umiejętności zawartych w podstawie programowej możemy stwierdzić, że na zajęciach pozalekcyjnych, realizowanych w ramach Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” stanowiły one istotny zakres treści korespondujących

z wynikającymi z założeń Projektu kompetencjami kluczowymi, a więc z zakresu wiedzy naukowej: matematyki, techniki i przyrody (określanej w Projekcie jako KK3), z zakresu porozumiewania się w językach obcych (określanej w Projekcie jako KK2) oraz z zakresu świadomości i ekspresji kulturalnej (określanej w Projekcie jako KK8).

W rezultacie na zajęciach pozalekcyjnych z Projektu treści programowe z zakresu:

- czytania - były elementem kompetencji porozumiewania się w języku ojczystym i w językach obcych.
- myślenia matematycznego - były kompetencją matematyczną, której kształtowanie odbywało się nie tylko na zajęciach typowo matematycznych, ale też na innych, np. technicznych, przyrodniczych. Na przykład uczeń, który przeprowadzał obliczenia z wykorzystaniem pojęć: masa, długość na lekcji techniki, ćwiczył myślenie matematyczne.
- komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych – były kompetencją, której kształtowanie obejmowało porozumiewanie się w języku obcym zarówno w mowie, jak i w piśmie.

Uczniowie uczestniczyli w zajęciach z języka obcego (do wyboru w każdej szkole: język angielski, język niemiecki lub język rosyjski), na których realizowane były projekty typowo językowe, a także uczestniczyli w zajęciach z zakresu matematyki, przyrody i techniki, na których język obcy był zintegrowany z treściami zajęć z danego obszaru. Ponadto, język obcy zastosowany był w pracy z uczniem w ramach rozwijania świadomości i ekspresji kulturalnej, podczas gdy uczniowie przygotowując prezentacje artystyczne (inscenizacje, dramy, sztuki teatralne, wystawy plastyczne, itp.) wzbogacali je o pojęcia i opracowania obcojęzyczne, np. piosenki, wiersze, podpisy, i in.

- umiejętności pracy zespołowej – były kompetencją z zakresu porozumiewania się w języku ojczystym oraz kontaktów społecznych i obywatelskich, kształtowaną praktycznie podczas większości zajęć, bo praca w grupie wynikała z założeń Projektu, a także była często wykorzystywaną formą pracy w programie szkoły.
- świadomości i ekspresji kulturalnej – były kompetencją kształtowaną poprzez formy teatralne, inscenizacje, taniec i działalność plastyczną, festiwale i wycieczki, nawiązywanie kontaktów, w trakcie których uczniowie uwalniali spontaniczną ekspresję, pomysły, talenty i predyspozycje artystyczne, poznawali kulturę swojego regionu i kraju.

Można zatem stwierdzić, że realizując podstawę programową w szkole podstawowej, należy również kształtować kompetencje kluczowe, bo z zapisów tego dokumentu wynika, że są one spójne.

Zajęcia pozalekcyjne w Projekcie „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” realizowane były w wymiarze 5 godzin tygodniowo. W ich zakres wchodziły 2 godziny poświęcone rozwijaniu kompetencji matematycznych, technicznych i przyrodniczych, prowadzone przez nauczyciela kierunkowego z danego przedmiotu (matematyka, nauczyciela od przyrody, czy techniki), wspomagane w ramach 1 godziny przez nauczyciela języka obcego w celu poszerzenia językowej wiedzy uczniów o zagadnienia fachowe z danej dziedziny, 2 godziny zajęć z zakresu świadomości i ekspresji kulturalnej prowadzone przez nauczyciela kierunkowego (np. plastyka, muzyka, polonistę, i in.) oraz 1 godzina zajęć z rozwijania kompetencji porozumiewania się w języku obcym, prowadzona przez nauczyciela języka obcego (do wyboru w szkole).

Zajęcia pozalekcyjne prowadzone były głównie w oparciu o metodę projektów. Zgodnie z jej założeniami, uczniowie realizowali przedsięwzięcie na podstawie ustalonych wcześniej ramowych założeń. Przedsięwzięcia takie charakteryzowały się tym, że miały określone cele i metody pracy, miały wyznaczone terminy realizacji całości oraz poszczególnych etapów, miały przyporządkowane osoby odpowiedzialne za ich realizację, miały ustalone kryteria oceny poszczególnych etapów pracy i rodzajów aktywności uczniów, dawały uczniom możliwość pracy indywidualnej, choć często także zadania realizowane były w grupach, dawały możliwości publicznego prezentowania rezultatów pracy.

W pierwszej fazie realizacji zajęć w oparciu o metodę projektów, nauczyciel przekazywał uczniom podstawowe informacje na temat postawionych im zadań, określał temat, cele, metody pracy oraz terminy realizacji. Podstawy każdego „projektu” przedstawiane były uczniom w formie ramowej instrukcji, ale doprecyzowywane były one przez uczniów, którzy w ten sposób szybciej identyfikowali się z tematem i przyjmowali za niego odpowiedzialność.

Projekt był terminowym zadaniem realizowanym samodzielnie przez uczniów według przygotowanego wcześniej planu. Nauczyciel odgrywał w projekcie rolę koordynatora i konsultanta posiadającego przynajmniej ogólną wiedzę w zakresie problematyki, jakiej projekt dotyczył i pomagał uczniom w podejmowaniu decyzji dotyczących podziału zadań.

Projekty realizowane na zajęciach w ramach Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” miały charakter interdyscyplinarny (wykorzystywano wiedzę i umiejętności z wielu dziedzin) i często włączały w ich realizację nauczycieli innych przedmiotów.

Praca wokół kompetencji technicznych i matematyczno-przyrodniczych (KK3) w Projekcie była znakomitą okazją do doskonalenia wszelkich form myślenia ucznia, szczególnie ważnych w okresie rozwojowym, kiedy głównym narzędziem pośredniego poznawania rzeczywistości staje się myślenie logiczne, czyli abstrakcyjne, pojęciowe. Biegłość w przedmiotach naukowo-technicznych i świadomość rozumienia zjawisk otaczającego świata były ważnym czynnikiem stymulującym aspiracje naukowe i zawodowe uczniów. Kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne były nabywane przez uczniów w procesie realizacji podstawy programowej w obszarze edukacji matematycznej i technicznej oraz edukacji przyrodniczej. Edukacja matematyczna i techniczna obejmowała matematykę, zajęcia techniczne i informatykę. Edukacja przyrodnicza – zajęcia z przyrody. W wykazie tematyki podanym przez nauczycieli realizujących zajęcia techniczne, matematyczne i przyrodnicze znalazły się między innymi:

1. z zakresu techniki:
  - wykorzystanie komputera i sieci Internet w życiu codziennym,
  - narzędzia i urządzenia gospodarstwa domowego, ułatwiające pracę (omówienie na wybranym przykładzie),
  - zasady prawidłowego odżywiania się,
  - zastosowanie silnika elektrycznego jako maszyny napędzającej,
  - obsługa i konserwacja roweru,
  - wynalazki które zmieniły świat (omówienie na wybranym przykładzie),
  - zasady udzielania pierwszej pomocy (omówienie na przykładzie wybranego urazu),
  - bezpieczne posługiwanie się narzędziami, urządzeniami, maszynami stosowanymi np. w domu, warsztacie, ogrodzie lub na stanowisku pracy,

Uczniowie ze szkoły w Mokobodach z makietą swojej miejscowości

- bezpieczne poruszanie się w ruchu drogowym pieszego, pasażera, rowerzysty,
- właściwości i zastosowanie różnorodnych materiałów, np. papieru, drewna, metalu szkła, tworzyw sztucznych,
- rozwój techniki na przykładzie transportu lądowego, wodnego lub powietrznego,
- elektryczność w domu,
- sposoby łączenia dowolnie wybranych materiałów,
- jednostki miar w technice i życiu codziennym,
- zastosowanie koła w technice.

2. z zakresu matematyki:

- figury geometryczne w konstrukcji roweru,
- własności figur geometrycznych,
- matematyka w domu i w terenie,
- matematyka w sklepie,
- matematyka w gastronomii,
- matematyka i zdrowie,
- matematyka w przyrodzie,
- banki a matematyka,
- matematyka w sporcie,
- matematyka „za kierownicą”,
- wielcy matematycy,
- formy architektoniczne i ich własności geometryczne,
- matematyka w grach i zabawach,
- matematyka w budżecie domowym,
- remont mieszkania z matematyką.

3. z zakresu przyrody:

- polskie parki narodowe i krajobrazowe, (omówienie na wybranym przykładzie),
- flora w polskim krajobrazie,
- fauna występująca w Polsce,
- zjawiska atmosferyczne,
- zanieczyszczenie środowiska,

- działalność organizacji ekologicznych, (omówienie na wybranym przykładzie),
- segregacja odpadów,
- wykorzystanie sił przyrody przez człowieka,
- ziemia w układzie słonecznym, obserwacje astronomiczne,
- góry w Polsce,
- jeziora w Polsce,
- charakterystyczne krajobrazy Polski, (omówienie na wybranym przykładzie),
- funkcjonowanie organizmu człowieka, (omówienie na przykładzie wybranego układu),
- wpływ czynników przyrodniczych na życie ludzi,
- odkrycia geograficzne – największe wyprawy i odkrywcy.

Uczniowie z Bocięk podczas realizacji projektu
"Anioły symbolem dobra i piękna"

Uczniowie ze szkoły w Mokobodach

Tematyka ta stawała się bardzo często punktem wyjścia do realizacji ciekawych projektów przez uczniów. Przykładem takiego projektu jest „Dom XXI wieku”. Projekt ten kształtował kompetencje z zakresu KK2 i KK3. Założono w nim, że po przeprowadzeniu 50 godzin zajęć uczeń:

- wzbogaci wiedzę z zakresu budownictwa, architektury i ochrony środowiska,
- będzie rozumiał potrzebę ekonomicznego stylu życia, np. posiada umiejętność obliczania budżetu rodziny i kalkulowania kosztów utrzymania w gospodarstwie domowym, z uwzględnieniem ochrony środowiska,
- będzie znał korzyści wynikające z ekologicznego stylu życia;
- posiada umiejętność wyszukiwania potrzebnych do projektu informacji w różnych źródłach.

Realizacja zajęć z zakresu projektu „Dom XXI wieku” obejmowała tematy i treści:

1. Budujemy dom:
  - planowanie lokalizacji domu i jego otoczenia,
  - wykonanie planu domu (rysowanie rozmieszczenia pomieszczeń, wyliczanie kosztów materiałów, ogrzewania, z wykorzystaniem alternatywnych źródeł energii, oświetlenia, kanalizacji, itp.).
2. Urządzamy dom:
  - planowanie kosztorysu prac wykończeniowych (z uwzględnieniem materiałów ekologicznych),
  - aranżacja wnętrza (kolorystyka, wyposażenie),
  - wykonywanie makiety domu (w przekroju podłużnym, dwujęzycznie opisanej).

Uczniowie z Pasymia

3. Otoczenie naszego domu:
  - zagospodarowanie działki, zaplanowanie ogrodu i otoczenia (np. dobranie gatunków roślin),
  - planowanie kosztów aranżacji,
  - wykonanie makiety ogrodu i otoczenia domu (dwujęzycznie opisanej).
4. Zdrowie i ekologia w naszym domu:
  - porównywanie kosztów utrzymania w domu ekologicznym i tradycyjnym (nie ekologicznym),
  - stworzenie tygodniowego jadłospisu rodziny XXI wieku (według piramidy pokarmowej, tabel kaloryczności), kalkulacja kosztów, zakup produktów żywnościowych, itp.,
  - przygotowanie i degustacja ekologicznych posiłków.

Uczniowie wykorzystywali na zajęciach pomoce i materiały, których zapotrzebowanie na realizowane projekty nauczyciele zgłaszali z wyprzedzeniem. W projekcie „Dom XXI wieku” wykorzystane zostały: aparat fotograficzny (zakupiony dla wszystkich szkół biorących udział w Projekcie w pierwszym cyklu jego realizacji), materiały papierniczo-plastyczne (brystole, papiery ksero, papiery kolorowe, papiery kolorowe samoprzylepne, papiery kreślarskie, papier fotograficzny, papiery szare, kleje, przybory kreślarskie, farby plakatowe, pędzle, kredki, ołówki, bibuły, plastelina, modelina, mazaki, markery, i in.). W Projekcie „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” równie ciekawe propozycje realizowanych projektów wraz z tematyką zajęć zarejestrowano w ramach kształtowania świadomości i ekspresji kulturalnej (KK8).

Przykłady projektów dla kl. V zaproponowane podczas warsztatów szkoleniowych dla nauczycieli:

1. „Aby czas nie zatarł śladów...” Wspomnienia i opowieści naszych dziadków (autorzy: B. Falkowska, E. Grygutis, R. Jaczewski, K. Ziemkiewicz-Koneszko, K. Panek, J. Piskorz, A. Smokowska)
2. „Jak Rumcajs bronił tęczy”. Barwy w życiu człowieka (autorzy: A. Białowas, M. Brewczyńska, I. Czajka, A. Pudło, M. Wiącek)
3. „Bliżej nieba”. Anioły są wśród nas (autorzy: M. Maj-Olszowiec, D. Makuch, K. Strzelczyk, B. Trześniewska-Gryzio, B. Zawisza-Białas)
4. „Chleb nasz powszedni” (autorzy: E. Bakula, J. Garlińska, A. Gumkowska, E. Kopko, E. Królikowska, M. Olszewska)
5. „Muzyczne klimaty Dalekiej Północy” (autorzy: A. Jufimiuk, J. Łucjan, r. Owczarek, H. Puchalska, K. Wołosik, R. Żukowska)
6. „Baśnie znane i lubiane”(autorzy: K. Balicki, M. Buszkiewicz, M. Kwarciana, B. Mańdziuk, T. Mielczarek, D. Wiśniewska);

Przykłady projektów dla kl. VI zaproponowane podczas warsztatów szkoleniowych dla nauczycieli:

1. „Magia teatru” (autorzy: Z. Daniszewska, B. Dudek, M. Grzybowska, W. Kuprajtys, L. Kwiatkowska, A. Morawska)
2. „Z wizytą na Olimpię” (autorzy: U. Chybel, D. Kulesza, E. Malarz, Z. Ogrodnik, M. Tomczak, A. Woźniak, B. Zemła)
3. „Pory roku w muzyce i tańcu” (autorzy: Ewa E. Klimowska, M. Bogucka, K. Krasieńska, M. Leszczyńska, P. Pasztor, S. Weśniuk)
4. „Moja najbliższa okolica” (autorzy: K. Balicki, M. Buszkiewicz, M. Kwarciana, B. Mańdziuk, T. Mielczarek, D. Wiśniewska)
5. „Palma Wielkanocna” (autorzy: M. Gapys, E. Kalita, M. Koźmińska, A. Łochnicka, A. Markowska, B. Sienkiewicz, B. Starukiewicz, E. Zawada)
6. „Jaćwingowie. Dawni mieszkańcy Suwalszczyzny” (autorzy: B. Flakowska, R. Jaczewski, K. Ziemkiewicz-Koreszko, K. Panek, J. Piskorz, A. Smokowska)
7. „Krzeseł jako obiekt użytkowy i dzieło sztuki” (autorzy: M. Bogucka, K. Krasieńska, M. Leszczyńska, Ewa E. Mimowska, P. Pasztor, S. Weśniuk).

Projekty wypracowane na szkoleniach cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród uczniów i w konsekwencji zostały zrealizowane na zajęciach pozalekcyjnych. Przykładem może być projekt „Baśnie znane i lubiane”, realizowany przez 15 godzin, obejmujący następującą tematykę i treści:

1. Baśń o Kopciuszku
  2. Bajka o Czerwonym Kapturku
  3. Jaś i Małgosia
- opracowanie scenariusza wybranej scenki z bajki,
  - wybór postaci bajkowych do prezentacji scenki,
  - opracowanie treści dialogów,
  - wybór motywu muzycznego ilustrującego przygotowaną scenkę,
  - opracowanie elementów choreografii,
  - zaplanowanie prac związanych z przygotowaniem strojów i scenografii,
  - zaprojektowanie i przygotowanie zaproszeń na spektakl, wykonanie afisza na przygotowane przedstawienie, wykonanie pamiątkowych karnetów dla publiczności z miejscem na zbieranie autografów.

4. Reportaż z przedstawienia:

- dostarczenie zaproszeń,
- wywieszenie afiszy,
- zredagowanie treści rozmowy jaką będzie prowadził prowadzący z publicznością, podczas której przedstawi niezwykle zakończenie poszczególnych bajek,
- wykonanie i gromadzenie fotografii obrazujących pracę poszczególnych grup i przebieg spektakli,
- wydrukowanie, oprawianie i opatrzenie komentarzami wykonanych zdjęć,
- ekspozycja prac w postaci gazetki.

Nauczyciele pracujący na zajęciach metodą projektów podkreślali jej mocne strony. Ich zadaniem daje ona następujące korzyści:

- wyzwala ona w uczniach dużą aktywność, samodzielność, przedsiębiorczość i kreatywność,
- młodzi ludzie sami szukają odpowiedzi na nurtujące ich pytania, dokonują wyborów, podejmują decyzje,
- są zmotywowani do działania, bo identyfikują się z projektem – sami przecież precyzują jego temat,
- wiedzą jak bardzo ważna i efektywna jest współpraca przy wykonywaniu różnych zadań,
- stają się odpowiedzialni.

Metoda projektów w Projekcie „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” była więc narzędziem efektywnie wspierającym kształtowanie kompetencji kluczowych.

Projekt „Baśnie znane i lubiane”
w wykonaniu uczniów ze szkoły
w Pasymiu

Wycieczki

Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” zakładał organizację wycieczek dla uczniów klas piątych w każdym dwuletnim cyklu – lata 2009, 2010, 2011. Każda klasa miała zorganizowane dwie wycieczki jednodniowe, w tym jedną połączoną z uczestnictwem w „imprezie kulturalnej” (z uwagi na różne czynniki – znaczną odległość szkoły od Warszawy, harmonogram pracy szkoły, itp., na prośbę szkolnego opiekuna projektu Szkoła Podstawowa w Jarczowie miała organizowaną jedną wycieczkę dwudniową z noclegiem).

W roku 2009 piątoklasiści mieli możliwość zwiedzić Warszawę oraz uczestniczyć w przedstawieniu „W krainie czarodziejskiego fletu” opartym na muzyce W.A.Mozarta w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej, zorganizowanym specjalnie dla uczniów zaangażowanych w Projekt. Program, miejsce i data drugiego wyjazdu ustalana była w porozumieniu ze szkołą.

Często trasy wycieczek były związane z tematyką projektów realizowanych przez uczniów. Mimo, iż wycieczki były związane z realizacją zadania bezpośrednio mającego związek z podnoszeniem kompetencji kulturalnych w praktyce okazało się jednak, iż możliwość określania tras przez szkoły spowodowała, iż często wybierano obok uczestnictwa w imprezach kulturalnych, zajęcia edukacyjne podnoszące kompetencje matematyczno-techniczno-przyrodnicze. Na przykład dużym powodzeniem cieszyło się Planetarium, gdyż uczniowie podnosili poziom swoich kompetencji realizując projekty związane z astronomią.

Dużym zainteresowaniem wycieczkowiczów cieszył się także: Ogród Botaniczny PAN w Powsinie, Muzeum Techniki, Muzeum Ziemi PAN, Muzeum Archeologiczne, Muzeum Papiernictwa, Muzeum Kampinowskiego Parku Narodowego, Muzeum Przyrodnicze w Białowieży.

W Teatrze Wielkim, 2010 r.

Uczniowie z Pasymia na wycieczce w Warszawie, 2010 r.

W 2010 roku zorganizowano wycieczki do Warszawy połączone z wizytą w Filharmonii Narodowej. W programie specjalnego koncertu znalazły się w części pierwszej utwory muzyki klasycznej grane przez Orkiestrę Filharmonii Narodowej a na część drugą składał się recital Grupy MoCarta. Program i miejsce drugiej wycieczki był wybierany przez szkoły z zestawów opracowanych wcześniej przez ekspertów. Przykładem może być program wybrany przez szkołę w Jegłowniku: Jegłownik – Kadzidłowo – Krutynia – Jegłownik.

- wstęp do Parku Dzikich Zwierząt
- zwiedzanie z przewodnikiem, ognisko
- wstęp do Leśniczówki Pranie – Muzeum K. I. Gałczyńskiego z przewodnikiem
- rejs statkiem z Rucianego Nidy
- pobyt w Rucianem Nidzie – czas wolny

W Filharmonii Narodowej

W 2011 roku ponownie kolejni uczniowie klas piątych mogli wybrać się na zwiedzanie Warszawy i do Filharmonii Narodowej. Program koncertu tym razem przedstawiał się w następujący sposób:

Cz. I - Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Narodowej

Program:

Piotr Czajkowski – Suita z baletu Dziadek do Orzechów – ok. 25'

Uwertura

1. Tańce charakterystyczne
  - Marsz
  - Taniec Wieszczy Cukrowej
  - Trepak
  - Taniec arabski
  - Taniec chiński
  - Taniec pastuszków
2. Walc kwiatów

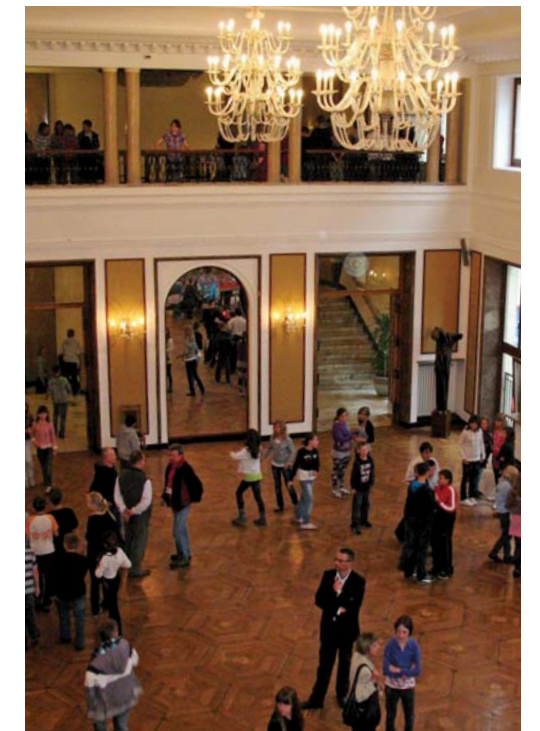
Cz. II - Jazzowe abecadło – koncert jazzowy w wykonaniu zespołu Niki Lubowicz - ok. 25'

Program:

1. Witajcie w naszej bajce – z filmu Akademia Pana Kleksa, Andrzej Korzyński / Jan Brzechwa
2. When the Saint go marching in – melodia tradycyjna
3. Blues
4. Stary niedźwiedź mocno śpi
5. Caravan – Juan Tizol
6. Someday my prince will come – Frank Churchill / Larry Morey
7. Temat z filmu The Flintstones – Hoyt Curtis
8. Temat z filmu Różowa Pantera – Henry Mamcini
9. Temat z filmu Gumisie – Michael i Patricia Silversher

W pierwszej części koncertu dzieci miały okazję wysłuchać w całości jednego utworu, jednak złożonego z wielu bardzo różnorodnych części. Znakomita muzyka wielkiego kompozytora stworzyła okazję do zaprezentowania rozmaitych orkiestrowych barw i możliwości. Baśniowy nastrój utworu skomponowanego z myślą o dzieciach, a także jego taneczny charakter przemawiający do wyobraźni słuchaczy, którzy po raz pierwszy wzięli udział w koncercie symfonicznym. Program został dostosowany do możliwości percepcyjnych dzieci i ich pierwszego kontaktu z wielką muzyczną estradą.

Druga część koncertu z udziałem kwintetu i wokalistki jazzowej pomyślana została jako zaproszenie dzieci do poznania języka jazzowego. W programie znalazły się słynne standardy i kompozycje jazzowe, a także znane dzieciom utwory zagrane na jazzowo lub potraktowane jako jazzowe tematy. Młodzi słuchacze poznali grupy instrumentów jazzowych oraz ich funkcje i możliwości, dowiedzieli się co to jest swing, a także na czym polega jazzowa improwizacja.

Filharmonia Narodowa

Druga wycieczka, w odpowiedzi na oczekiwania większości szkół, zorganizowana została również do Warszawy. Jej głównym punktem była wizyta uczniów w Centrum Nauki „Kopernik”, gdzie mogli namacalnie i sugestywnie zapoznać się ze zjawiskami fizycznymi, budową i funkcjonowaniem ludzkiego ciała i innymi elementami wiedzy o otaczającym nas świecie w bardzo nowoczesnej i atrakcyjnej formie.

Warto w tym miejscu przytoczyć opinię nauczycielki Jolanty Radomskiej ze szkoły podstawowej w Reszlu na temat odbytych przez uczniów wycieczek:

„...W ramach realizowanego projektu uczniowie klasy Va , Vb i Vc uczestniczyli w dniach 4. i 15 maja w dwóch wycieczkach do Warszawy. Program pierwszej wycieczki obejmował zwiedzanie Centrum Nauki Kopernik. To jedna z najnowocześniejszych europejskich instytucji ukazujących związek nauki z kulturą i codziennością. Muzeum dla każdego, bez względu na wiek. Jego główną misją jest rozbudzanie ciekawości, wspomaganie samodzielnego poznawania świata, słowem, nowoczesnego spojrzenia na naukę. Zabawa w Centrum Nauki dostarczyła nam wszystkim niesamowitych wrażeń. Wszyscy świetnie się bawili, opowieściom o centrum nie było końca, nawet w czasie drogi powrotnej do Reszla. Zwiedzanie Centrum nie było jedyną atrakcją naszej wyprawy do stolicy.

Po obiedzie udaliśmy się do Parku Łazienkowskiego, gdzie oprowadzająca nas po nim pani przewodnik, w bardzo interesujący sposób, zapoznała nas z jego historią i znajdującymi się w nim zabytkami.

Kolejna wyprawa do Warszawy obfitowała również w wiele atrakcji. Tym razem uczestniczyliśmy w koncercie przygotowanym przez artystów Filharmonii Narodowej. W części pierwszej usłyszeliśmy fragmenty baletu „Dziadek do orzechów,” Piotra Czajkowskiego, w części drugiej poznaliśmy historię jazzu. Tego dnia zwiedziliśmy również zabytki Starego Miasta, zapaliliśmy znicze pod pomnikiem Małego Powstańca i obejrzelśmy panoramę Warszawy z najwyższego piętra Pałacu Kultury.”

Uczniowie ze szkoły w Reszlu.
Zdjęcia wykonał uczeń Igor Kuszczak

Olimpiady

W ramach Projektu, w każdym cyklu jego realizacji, organizowana była Olimpiada techniczna i matematyczno-przyrodnicza na etapie szkolnym, wojewódzkim i ponadregionalnym. W Projekcie założono, że Olimpiada jest organizowana w ramach realizacji zadania 8 Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”. Celami Olimpiady na etapie szkolnym, wojewódzkim i ponadregionalnym było:

- podnoszenie poziomu kompetencji technicznych, matematycznych i przyrodniczych uczniów szkół podstawowych,
- doskonalenie działań kreatywnych uczniów w zakresie rozwiązywania problemów oraz prezentacji projektów,
- rozwijanie u uczniów umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji,
- uwolnienie spontanicznej ekspresji dzięki zdobyciu wiedzy i nawiązaniu kontaktów, również ponadregionalnych,
- kształcenie umiejętności przezwyciężania strachu i tremy.

Poszczególne etapy Olimpiady organizowane były w określonych terminach. Etapy Olimpiady przeprowadzane były w określonych miejscach:

- szkolny – na terenie każdej szkoły uczestniczącej w Projekcie,
- wojewódzki – w wyznaczonym przez Organizatora miejscu na terenie każdego województwa,
- ponadregionalny – w wyznaczonym przez Organizatora miejscu.

Organizator zawiadamiał szkoły o terminach i miejscu przeprowadzenia Olimpiady. W ramach organizowanych Olimpiad Organizator zapewniał Uczestnikom Olimpiady wyżywienie, noclegi oraz dojazd. Uczniowie otrzymywali też upominki i nagrody za swoje dokonania na etapie wojewódzkim i ponadregionalnym.

W etapie szkolnym Olimpiady udział brali wszyscy uczniowie klas szóstych szkół uczestniczących w Projekcie z czterech województw: mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego. W ramach tego etapu uczniowie rozwiązywali „Test kompetencji

technicznych i matematyczno-przyrodniczych”, który sprawdzany był przez specjalnie powołanych do tego celu Ekspertów, zgodnie z procedurą przewidzianą w Projekcie. Opiekun Projektu w szkole kwalifikował uczniów do etapu wojewódzkiego w liczbie określonej przez Organizatora. Kwalifikacja uczniów odbywała się na podstawie liczby punktów uzyskanych w teście oraz na podstawie oceny kompetencji uczniów dokonanej przez nauczycieli. Dyrektor szkoły w terminie podanym przez Organizatora przysyłał potwierdzenie udziału zakwalifikowanych uczniów do etapu wojewódzkiego. Za organizację Olimpiady i przebieg na etapie szkolnym odpowiadał dyrektor szkoły uczestniczący w Projekcie.

W etapie wojewódzkim Olimpiady udział brali uczniowie zakwalifikowani do udziału po etapie szkolnym, w ogólnej liczbie nie przekraczającej 225 uczestników. Etap wojewódzki składał się z dwóch części. Każdy Uczestnik etapu wojewódzkiego przystępował najpierw do części pisemnej, która polegała na rozwiązaniu testu sprawdzającego kompetencje w zakresie wiedzy i umiejętności z matematyki, techniki i przyrody, w czasie nie dłuższym niż 60 min, a następnie do części ustnej, która polegała na przygotowaniu wypowiedzi na temat „Projekt, w którym mogłem się zrealizować”. Zarówno efekty pracy pisemnej, jak i ustnej oceniali specjalnie do tego celu powołani Eksperti. Kryteria oceny wypowiedzi ustnej Uczestników jakimi kierowali się Eksperti to:

- poprawność merytoryczna,
- zgodność z tematem,
- spójność i zwięzłość,
- oryginalność zastosowanej formy.

Za rozwiązanie testu Uczestnicy otrzymywali określoną liczbę punktów. Wyniki Uczestników na etapie wojewódzkim po części pisemnej i ustnej, stanowiły podstawę klasyfikacji do etapu ponadregionalnego.

Za organizację i przebieg etapu wojewódzkiego i ponadregionalnego odpowiadał Organizator. W etapie ponadregionalnym brali udział uczniowie zakwalifikowani do udziału na podstawie

wyników z etapu wojewódzkiego Olimpiady, w ogólnej liczbie nie przekraczającej 45 uczestników (zdarzały się przypadki zakwalifikowania większej liczby uczestników ze względu na kilka takich samych lokat zajętych przez uczniów). Podobnie jak na etapie wojewódzkim, każdy Uczestnik etapu ponadregionalnego przystępował do części pisemnej i części ustnej.

Część pisemna odbywała się w pierwszym dniu etapu ponadregionalnego, który polegał na rozwiązaniu testu sprawdzającego kompetencje kluczowe realizowane w Projekcie, a zatem techniczne i matematyczno-przyrodnicze. Test składał się z zadań krótkiej odpowiedzi oraz zadania wymagającego dłuższej wypowiedzi pisemnej. Część pisemna trwała nie dłużej niż 60 min. Część ustna odbywała się w drugim dniu etapu ponadregionalnego, który polegał na przygotowaniu oraz zaprezentowaniu wystąpienia na temat wylosowany z zestawu przygotowanego przez Organizatora. Listę zagadnień do części ustnej etapu ponadregionalnego Organizator udostępniał Uczestnikom nie później niż 14 dni przed rozpoczęciem w/w etapu. Uczestnicy przygotowywali wypowiedź ustną w dowolnej formie, z użyciem dowolnych pomocy i środków. Czas przygotowania się ucznia do prezentacji nie mógł być dłuższy niż 15 min., zaś czas prezentacji nie dłuższy niż 10 min.

Uczniowie rozwiązują test
na Olimpiadzie w Łochowie, 2011 r.

Kryteria oceny prezentacji Uczestników, jakie przyjęli specjalnie do tego celu powołani Eksperti to:

- poprawność merytoryczna,
- zgodność z tematem,
- spójność i zwięzłość,
- oryginalność i innowacyjność zastosowanej formy,
- dobór i wykorzystanie środków,
- umiejętności komunikacji werbalnej i pozawerbalnej.

Test pisemny sprawdzała i oceniała powołana przez Organizatora komisja, która kwalifikowała także zwycięzców etapu ponadregionalnego. Kwalifikacja odbywała się na podstawie liczby punktów zdobytych w części pisemnej i w części ustnej. Wszyscy Uczestnicy otrzymywali upominki, a nagrody przyznawane były za miejsca od pierwszego do trzeciego. Kwestie merytoryczne i dotyczące organizacji i przebiegu określone zostały w Regulaminie Olimpiad, opracowanym na potrzeby realizacji Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”

W 2010 roku Olimpiady wojewódzkie przeprowadzono:

1. Województwo mazowieckie – Ośrodek w Miętnej k/Garwolina
2. Województwo lubelskie – Ośrodek w Okunince k/Włodawy
3. Województwo podlaskie – Ośrodek w Bobrowej Dolinie k/Białegostoku
4. Województwo warmińsko-mazurskie – Ośrodek w Rybakach k/Olsztynka.

W 2011 roku Olimpiady wojewódzkie przeprowadzono:

1. Województwo mazowieckie – Pałac w Łochowie
2. Województwo lubelskie – Ośrodek w Suścu k/Zamościa
3. Województwo podlaskie - Ośrodek w Bobrowej Dolinie k/Białegostoku
4. Województwo warmińsko-mazurskie – Ośrodek WDW Waplewo.

W 2012 roku Olimpiady wojewódzkie przeprowadzono:

1. Województwo mazowieckie – Pałac w Łochowie
2. Województwo lubelskie – Ośrodek w Nasutowie k/Lublina
3. Województwo podlaskie - Hotel Knieja k/Rajgrodu
4. Województwo warmińsko-mazurskie – Hotel Robert's Port /k Mikołajek

Po każdym etapie wojewódzkim wszystkim uczestnikom wręczano upominki w postaci (2010 r. Współczesny słownik angielsko-polski i polsko-angielski wydawnictwa Longan; 2011 r. i 2012r. – Multipakiet do nauki Języka Angielskiego wydawnictwa Edgard). Trzy pierwsze miejsca w każdym województwie zostały nagrodzone nagrodami rzeczowymi:

2010 r.,

- 1 miejsce – odtwarzacz DVD,
- 2 miejsce – radiomagnetofon,
- 3 miejsce – zegarek.

2011 r. i 2012 r.

- 1 miejsce – przenośny odtwarzacz DVD,
- 2 miejsce – radiomagnetofon,
- 3 miejsce – radiobudzik.

W pierwszym roku (2010) w województwie mazowieckim 1 miejsce zajął Hubert Adamkiewicz ze szkoły w Sochocinie, 2 miejsce zajęła Karolina Natkaniec ze szkoły w Lucynowie, 3 miejsce przypadło Ilonie Dmowskiej ze szkoły w Mokobodach.

W województwie lubelskim 1 miejsce zajęła Klaudia Rachańska ze szkoły w Jarczowie, 2 miejsce zajęła Dorota Harbarczuk ze szkoły w Milanowie, zaś 3 miejsce - Klaudia Grądzka ze szkoły w Jarczowie.

W województwie warmińsko-mazurskim 1 miejsce zajęła Patrycja Kowalska ze szkoły w Iłowie-Osadzie, 2 miejsce zajął Grzegorz Żuralski ze szkoły w Iłowie Osadzie, 3 miejsce zajął Filip Rogoziński ze szkoły w Iłowie-Osadzie.

W województwie podlaskim 1 miejsce zajęła Anna Kłujso ze szkoły w Gródku, 2 miejsce Jolanta Choromańska ze szkoły w Nowogrodzie, zaś 3 miejsce Dawid Kasberuk ze szkoły w Gródku.

Finałiści na szczeblu wojewódzkim, 2011 r.

W ostatnim roku trwania Olimpiad (2012) w województwie mazowieckim 1 miejsce zajęła Zuzanna Midzio z Przytyka, 2 miejsce zajął Paweł Dębski z Mokobód, 3 miejsce przypadło Jakubowi Piątkowskiemu ze szkoły w Sochocinie.

W województwie lubelskim 1miejsce zajął Dawid Białko ze szkoły w Starym Brusie, 2 miejsce zajęła Ewelina Zieniuk ze także ze szkoły w Starym Brusie, 3 miejsce zajęła Żaneta Grzebisz ze szkoły w Rolach.

W województwie warmińsko-mazurskim 1 miejsce zajął Sadkowski Dominik z Garbna, 2 miejsce zajęła Hanna Kałon z Garbna zaś 3 miejsce zajęła Zuzanna Bychawska z Jegłownika.

W województwie podlaskim 1 miejsce zajęła Justyna Śmiarowska ze szkoły w Przytułach, 2 miejsce zajął Maciej Lulewicz ze szkoły w Zabłudowie, 3 miejsce przypadło Klaudii Zoszczenko ze szkoły Gródku.

Udział w Olimpiadzie Wojewódzkiej pozwolił na integrację uczniów z różnych szkół. Uczniowie mieli możliwość wymiany doświadczeń związanych z ich udziałem w Projekcie, mogli nawiązać nowe znajomości, zaprezentować organizatorom wytwory swojej pracy, przybliżyć projekty, w które byli zaangażowani przez dwa lata trwania zajęć.

Ostatnim etapem Olimpiad projektowych był etap ponadregionalny. Organizatorzy, wzorem Olimpiad na etapie wojewódzkim, zorganizowali uczniom dojazd na finał Olimpiady oraz noclegi i pełne wyżywienie. Do finału zakwalifikowano w 2010 r. - 45 uczniów, w 2011 – 47 uczniów, w 2012 – 46 uczniów. Różna liczba uczniów w każdym roku wynikała z tego, że uczniowie uzyskiwali po tyle samo punktów w etapach wojewódzkich i zajmowali w rankingu te same lokaty.

Prezentacja ulubionego projektu przed Komisją

Finały Olimpiad projektowych odbywały się:

- w 2010 r. w Ośrodku w Miętnej/k Garwolina,
- w 2011 r. w Pałacu w Łochowie,
- w 2012 r. również w Pałacu w Łochowie.

Finały odbywał się zawsze według tej samej procedury opisanej szczegółowo w regulaminie Olimpiady, który został opracowany przed pierwszą turą Olimpiady Projektu w 2010 roku. Etap ponadregionalny obejmował dwie części. W części pierwszej uczniowie rozwiązywali test dotyczący kompetencji matematycznych, przyrodniczych i technicznych. Po przeprowadzeniu testu Komisja przystępowała do sprawdzania części pisemnej, sporządzała listy rankingowe.

W drugim dniu trwania Olimpiady wszyscy uczestnicy przystępowali do wypowiedzi ustnej, która była oceniana zgodnie z kryteriami ustalonymi przez Ekspertów. Kryteria wypowiedzi zamieszczono również w regulaminie. Uczestnicy przed Komisją losowali zestaw trzech zagadnień, ich zadaniem było wybrać jedno i wypowiedzieć się na dany temat. Każdy z uczestników finału miał możliwość 20 minutowego przygotowania się do wypowiedzi na wylosowane zagadnienie.

Organizator zapewnił uczniom możliwość skorzystania z różnorodnych materiałów w celu przygotowania się do wypowiedzi ustnej (literatura z zakresu matematyki, techniki i przyrody – leksykony, słowniki, podręczniki; dostęp do Internetu, arkusze papieru, długopisy, markery itp....).

Każdy z uczestników finału otrzymywał upominek w postaci:

- Encyklopedii wydawnictwa PWN oraz Scrabble firmy Mattel (2010 r.),
- telefon komórkowy (2011 r., 2012r).

Finaliści z 2010 r. otrzymali nagrody:

- 1 miejsce - rower,
- 2 miejsce - mikrowieża,
- 3 miejsce - telefon komórkowy.

W 2011 r. i 2012 r. wszyscy laureaci otrzymali nagrody w postaci sprzętu RTV – mikrowieży.

Laureaci Olimpiad Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”:

2010 r.:

- 1 miejsce – Hubert Adamkiewicz – SP. w Sochocinie woj. mazowieckie
- 2 miejsce – Przemysław Malon - SP. w Pieckach woj. warmińsko-mazurskie
- 3 miejsce - Paulina Młodzianowska– SP. w Wyszkach woj. podlaskie

2011 r.,

- 1 miejsce – Mateusz Majewski– SP. w Lucynowie woj. mazowieckie
- 2 miejsce – Katarzyna Gdula - SP. w Piszczacu woj. lubelskie
- 3 miejsce – Maja Kosowska– SP. w Jarczowie woj. lubelskie

2012 r.,

- 1 miejsce – Jakub Piątkowski – SP. w Sochocinie woj. mazowieckie
- 2 miejsce – Gabriel Szuliński – SP. w Gołdapi woj. warmińsko-mazurskie
- 3 miejsce - Hanna Kałon– SP. w Garbnie woj. warmińsko-mazurskie

Podczas trwania Olimpiady uczniowie stanęli, pierwszy raz w sytuacji odpowiadania przed Komisją, takie doświadczenie wywoływało wiele emocji, ale było jednocześnie przygotowaniem do podobnych egzaminów w przyszłym życiu. Należy uznać, że Olimpiada zorganizowana w ramach Projektu, pozwoliła uczestnikom wykazać się nie tylko nabytymi kompetencjami z zakresu matematyki, techniki i przyrody, lecz także kreatywnością, zaangażowaniem i współpracą.

Olimpiada w Łochowie,
2012r.

Lucjan Rzeszutek

Festiwale projektów

W ramach Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” organizowano na koniec dwuletniego cyklu – Festiwale Projektów, stanowiące niejako podsumowanie realizowanych zajęć pozalekcyjnych dla kompetencji z zakresu świadomości i ekspresji kulturalnej. Dzieci podczas festiwali miały możliwość zaprezentować w dowolnej formie scenicznej to, co realizowały podczas zajęć projektowych. Festiwale dały możliwość uwolnienia twórczej ekspresji dzieci, wystąpienia na profesjonalnej scenie przed publicznością. Była to też okazja do zmierzenia się z treścią i stresem przed publicznymi występami. W festiwalach brali udział uczniowie klas szóstych ze szkół wiejskich i małych miast, które uczestniczą w realizacji projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” z województw: mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego.

Celami Festiwali projektów było:

- stworzenie możliwości porównywania osiągnięć uczniów i grup uczniowskich w imprezach regionalnych i ponadregionalnych,
- podwyższenie świadomości i ekspresji kulturalnej uczniów,
- doskonalenie działań kreatywnych uczniów w zakresie projektowania i prezentacji projektów,
- wykształcenie umiejętności przewycięzania strachu i tremy,
- podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności uczniów,
- podniesienie kwalifikacji nauczycieli w zakresie stosowania metod aktywizujących na zajęciach szkolnych.

Festiwale organizowane były na trzech szczeblach: szkolnym, wojewódzkim i ponadregionalnym. Festiwal szkolny dał możliwość zaprezentowania się przez uczestników Projektu przed innymi uczniami, gronem pedagogicznym i rodzicami.

W przypadku, gdy szkoła posiadała więcej niż jedną klasę szóstą, festiwal szkolny był też eliminacją uczniów danej klasy do kolejnego szczebla – festiwalu wojewódzkiego. Sposób wyboru klasy, która weźmie udział w przeglądzie wojewódzkim organizatorzy projektu pozostawili w gestii szkoły. Festiwale wojewódzkie i ponadregionalne miały charakter przeglądu – wszyscy uczestnicy dosta-

Spektakle wystawiane na Festiwalach, 2010 r.

wali upominki (na szczeblu wojewódzkim odtwarzacze mp3 w 2010 i 2011 roku; w 2012 roku – odtwarzacze mp4; na festiwalach ponadregionalnych - aparaty cyfrowe). Występy uczestników były także oceniane przez jury w skład którego wchodziłi specjaliści plastycy, choreografowie, muzycy, animatorzy kultury. Zadaniem jury na festiwalach wojewódzkich było zakwalifikowanie po trzech zespołów z każdego województwa do udziału w festiwalu ponadregionalnym.

Z uwagi na różnorodność projektów realizowanych w szkołach, formuła festiwalu była bardzo szeroka. Uczniowie zgodnie z zapisami regulaminu opracowanego przez ekspertów winni zaprezentować: „formy sceniczne, których elementem mogą być: prezentacje multimedialne, prace plastyczne”. Ocenie jury podlegały następujące elementy: ujęcie tematu, pomysł na prezentację, sposób prezentacji /atrakcyjność/, walory poznawcze, innowacyjność, dobór tematu/repertuaru/ do wieku uczestników, wykonanie: emisja głosu, dykcja, intonacja, artykulacja, interpretacja, gra aktorska, walory wokalne, sugestywność odtwórcza, artyzm, styl, estetyka, umiejętności warsztatowe, nowe techniki wykonawcze, kostiumy, scenografie, choreografie /odpowiednie do tematu/, ogólny wyraz artystyczny, wkład pracy.

Lalki teatralne wykonane przez uczniów ze Słobódki.
Festiwal projektów, 2011 r.

W celu zapewnienia uczestnikom Projektu odpowiednich warunków do zaprezentowania swoich programów, pracownicy Biura Projektu wytypowali ośrodki kultury, które umożliwiały dzięki odpowiedniemu wyposażeniu (scena, oświetlenie, nagłośnienie, pomoc fachowa w obsłudze technicznej występów) zrealizowanie zakładanych celów festiwalu. Przed planowanymi festiwalami wojewódzkimi i ponadregionalnymi, corocznie (w latach 2010-2012), podpisywano umowę dwustronną pomiędzy Biurem Projektu a wybranymi ośrodkami kultury.

Wojewódzkie Festiwale Projektów odbywały się w następujących ośrodkach:

- Warmińsko-Mazurskie – Iławskie Centrum Kultury w Iławie (lata 2010, 2011, 2012),
- Podlaskie – Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Drohiczynie (2010 r.), Hajnowski Dom Kultury w Hajnowce (2011 r. i 2012 r.),
- Mazowieckie - Wyszowski Ośrodek Kultury „Hutnik” w Wyszowie (2010 r. i 2011 r.),
- Centrum Kultury i Sztuki im. Andrzeja Meżeryckiego Scena Teatralna Miasta Siedlce w Siedlcach (2012 r.),
- Lubelskie – Puławski Ośrodek Kultury „Dom Chemika” w Puławach (lata 2010, 2011, 2012).

Uczniowie z Nowogrodu.
Festiwal projektów, 2011 r.

Ponadregionalny Festiwal Projektów odbywał się w Iławskim Centrum Kultury w Iławie (2010, 2011 i 2012 rok). Podczas trzech edycji Festiwali Projektów do festiwali szczebla ponadregionalnego z czterech województw zakwalifikowały się następujące zespoły szkolne:

Rok 2010:

- Pasym, Piecki, Iłowo-Osada – woj. warmińsko-mazurskie,
- Przytuły, Słobódka, Zabłudów – woj. podlaskie,
- Sochocin, Mokobody, Przytyk – woj. mazowieckie,
- Role, Milanów, Gołębki – woj. lubelskie.

Rok 2011:

1. Pasym, Piecki, Kisielice - woj. warmińsko-mazurskie,
2. Słobódka, Nowogród, Wyszki - woj. podlaskie,
3. Sochocin, Regimin, Domanice - woj. mazowieckie,
4. Role, Piszczac, Kock - woj. lubelskie.

Rok 2012:

- Piecki, Gołdap, Jegłownik - woj. warmińsko-mazurskie,
- Słobódka, Wyszki, Stawiski - woj. podlaskie,
- Sochocin, Kosów Lacki, Przytyk - woj. mazowieckie,
- Milanów, Piszczac, Jarczów - woj. lubelskie.

Organizacja Festiwalu na szczeblu wojewódzkim przewidywała dwa dni przeglądu. Szkoły z danego województwa podzielone były na dwie grupy prezentujące swoje programy w poszczególnych dniach Festiwalu. Uczestnicy po przyjechaniu do miejsca odbywania się przeglądu otrzymywali drugie śniadanie, potem następował czas prezentacji, około godziny 15.30, po wręczeniu upominków, wszyscy udawali się na obiad. Po obiedzie – wyjazd do szkół.

Festiwal ponadregionalny, również dwudniowy, przewidywał nocleg dla uczestników. Pierwszy dzień przeznaczony był na przejazd zespołów, zapoznanie się ze sceną i kończył się kolacją połączoną z dyskoteką dla młodzieży. Drugiego dnia zespoły prezentowały swoje programy, otrzymywały upominki i po obiedzie następował powrót do domów. Koszty przejazdu autobusami, wyżywienia i noclegów, pokrywane były ze środków bezpośrednich Projektu.

Festiwal projektów, 2011 r.

Festiwal projektów w Iławie i Siedlcach, 2012 r.

Festiwal projektów w Siedlcach, 2012 r.

Rozwijanie kompetencji matematyczno - techniczno - przyrodniczych

Przyrost kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych osiągnięty został poprzez realizację zajęć pozalekcyjnych prowadzonych według założonego programu z wykorzystaniem metody projektów i metody przewodniego tekstu. W założeniach projektu zaplanowane zostały testy „na wejściu”, czyli na początku klasy piątej i „na wyjściu” – na koniec klasy szóstej. Testy przygotowane zostały przez ekspertów w oparciu o podstawę programową z uwzględnieniem poziomu rozwoju uczniów. W celu określenia przyrostu kompetencji dokonano porównania wyników testów „na wejściu” i „na wyjściu”.

Zagadnienie porównania wyników testów „na wejściu” i testów „na wyjściu” jest trudne do rozwiązania z powodu wielu zmiennych czynników mających wpływ na pomiar dydaktyczny np. stopień trudności testu. Bezpośrednie porównywanie wyników (np. średniej z testów) nie było by miarodajne, gdyż nie uwzględniało by stopnia trudności testów. Między innymi z tego powodu zdecydowano się więc na zastosowanie skali staninowej, która uwzględnia wynik uzyskany przez dużą grupę uczniów i pozwala na dokonanie porównania.

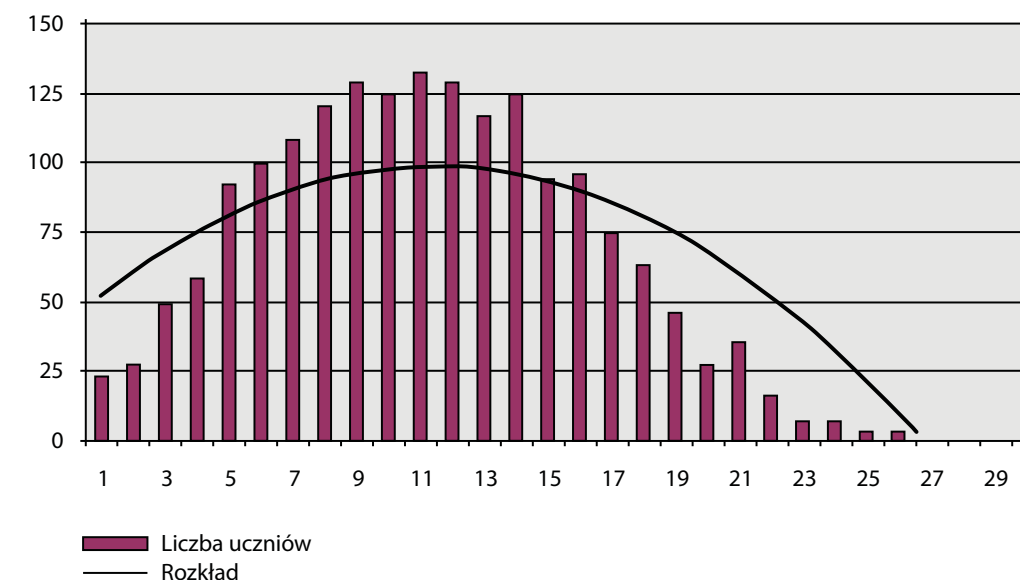
Skale różnicowe (w tym skala staninowa) umożliwiają statystyczne porównywanie wyników uzyskanych w różnych latach na sprawdzianach zewnętrznych lub na prowadzonych w szkole w formie testów kompetencji badaniach wyników nauczania. Przeznaczone są do porównywania wyników testowania ucznia i szkoły między przedmiotami lub dziedzinami wiedzy (kompetencjami). Wśród wielu skal różnicowych najbardziej godna polecenia jest dziewięciopunktowa, najkrótsza standardowa znormalizowana skala, zwana staninową. Została zaproponowana w 1942 roku przez J. P. Guilforda.

Staniny ponumerowane są od 1 do 9 i odpowiednim wynikiem testowania (nie uczniom) z poszczególnych stanin przyporządkowujemy określenia:

1. Najniższy	4. Niżej średni	7. Wysoki
2. Bardzo niski	5. Średni	8. Bardzo wysoki
3. Niski	6. Wyżej średni	9. Najwyższy

W Projekcie wzięło udział łącznie ponad 5400 uczniów, po 1800 uczniów w każdej z trzech edycji – co daje podstawy do zastosowania w/w skali staninowej. Również liczba szkół (ponad 50) objętych naszym Projektem pozwala na analizowanie wyniku każdej z nich, w odniesieniu do pozostałych. Pomiary wykonywano na tej samej grupie uczniów, w odstępie 2 lat. Testy uwzględniały rozwój osobowościowy dziecka – jest zrozumiałe, że test „na wyjściu” musiał uwzględniać poziom rozwoju absolwenta szkoły podstawowej.

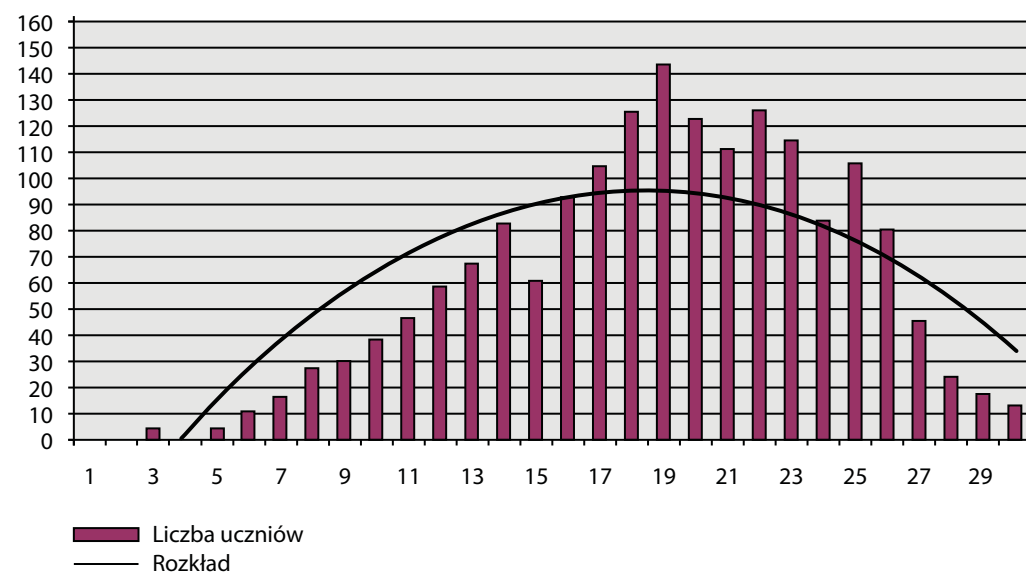
Wyniki testów naniesione zostały na wykres, w którym na osi poziomej odkładano liczbę punktów (w testach kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych było to zawsze 30 punktów) a na osi pionowej liczbę uczniów, którzy daną liczbę punktów otrzymali. Rozkłady wyników odpowiadały krzywej Gausa, a jej położenie wskazywało na uzyskany wynik testu. Już pobieżna obserwacja rozkładów może wskazać, że jeśli rozkład „na wyjściu” jest przesunięty bardziej na prawo od rozkładu „na wejściu”, to wskazuje na uzyskanie „na wyjściu” wyższych wyników.

Rys. nr 1
Wykres rozkładu wyników testu „na wejściu” dla kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych w pierwszej edycji

W pierwszej edycji wyniki testów „na wejściu” odpowiadały krzywej Gausa, której mediana wynosiła 11 a w rozkładzie wyników uzyskanym „na wyjściu” mediana wyniosła 19.

Rys. nr 2
Wykres rozkładu wyników testu „na wyjściu” dla kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych w pierwszej edycji

Porównanie wyników uzyskanych przez szkoły w skali staninowej wskazują na znaczny przyrost uzyskany w teście na wyjściu - np. Szkoły Podstawowe w Jarczowie, Kostrach, Nowogrodzie, Ornecie, Pieckach (łącznie 5 szkół) - przyrost aż o 4 staniny

Szkoły Podstawowe w Czemiernikach, Dąbiu, Filipowie, Hucie Dąbrowie, Gołąbkach, Jedwabnem, Jedwabnie, Kisielicach, Krasnosielcu, Małej Wsi, Mokobodach, Piszczacu, Potworowie, Puszczy Mariańskiej, Regiminie, Rolach, Starym Brusie, Turce, Wieniawie, Wyszkach, Zabłudowie, Zwierzewie (łącznie 22 szkoły) – przyrost o 3 staniny;

W Bisztynku, Boćkach, Garbnie, Grabowie n/Pilicą, Grabowie Szlacheckim, Gródku, Iłowie-Osadzie, Jegłowniku, Kosowie Lackim, Krasnopolu, Kroczewie, Lelisie, Milanowie, Przytułach, Słobódce, Sochocinie, Wrzeszczowie (łącznie 17 szkół) – przyrost o 2 stanin.

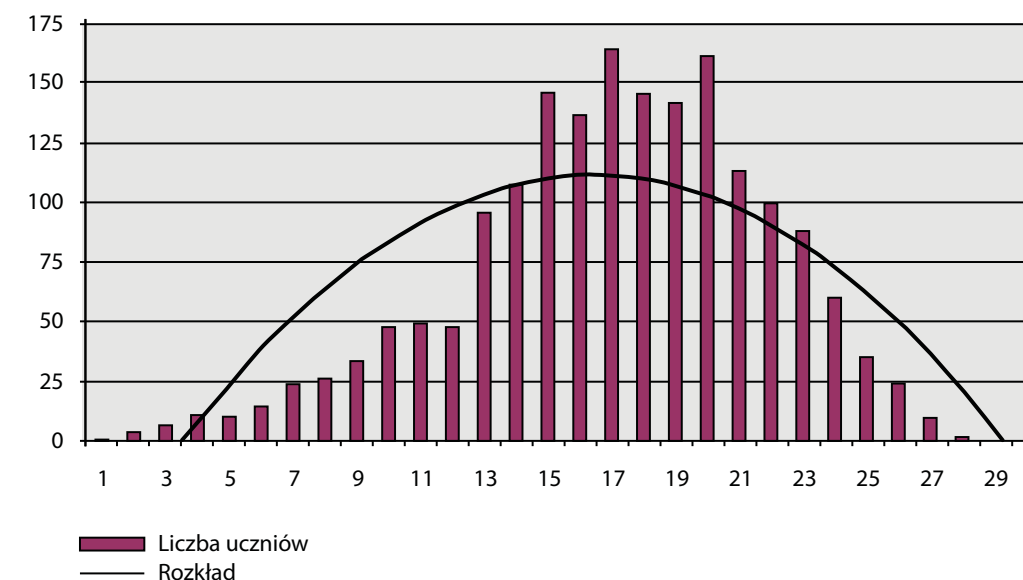
Domonicach, Lucynowie, Narwi, Orońsku, Pasymiu, Przytyku (łącznie 6 szkół) – o 1 staniny

Wyniki Szkoły Podstawowej w Czarni – nie uległy zmianie, nadal jej wyniki są w stanie 5.

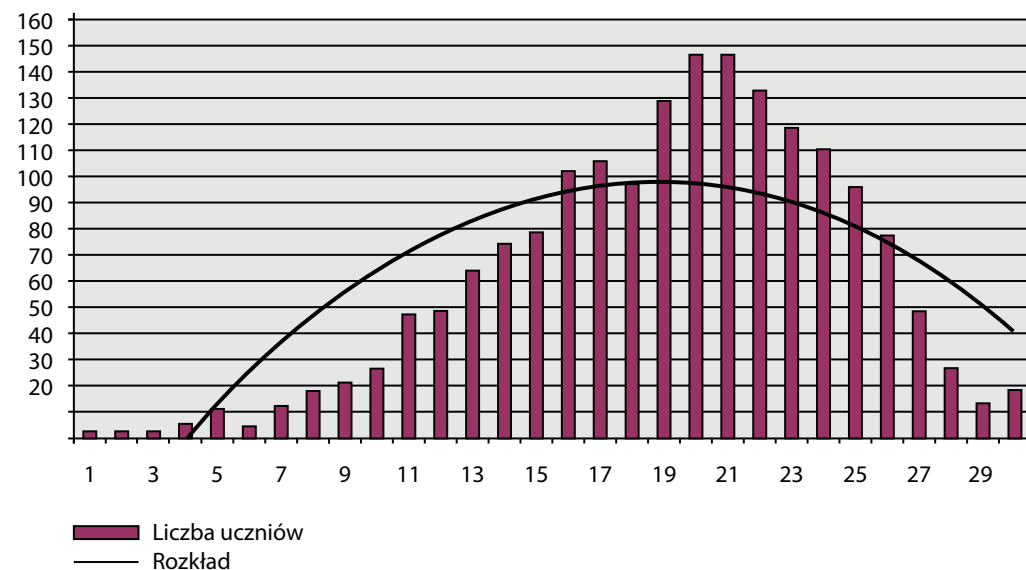
Należy zaznaczyć, że przyrost kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych u uczniów, był spowodowany nie tylko ich uczestnictwem w Projekcie. Na ten wynik miały wpływ regularne zajęcia w szkole oraz działania rodziców i innych czynników zewnętrznych (programy edukacyjne w mediach lub edukacyjne programy komputerowe).

Nie był to też główny cel Projektu Uczestnictwo w projekcie miało rozwinąć u uczniów możliwości twórczego myślenia, a także, dzięki zastosowaniu na zajęciach metody projektów i metody przewodniego tekstu, umiejętność pracy w grupie oraz prezentowania efektów uzyskanych w zrealizowanych działaniach. Średnio wynik testu „na wyjściu” jest większy od wyniku testów „na wejściu” o ponad 2,5 punktu (dokładnie 2,67) w skali staninowej.

W drugiej edycji wyniki testów „na wejściu” utworzyły rozkład, którego mediana wynosiła również 17 a w rozkładzie wyników uzyskanym „na wyjściu” mediana wyniosła 20. Średni wynik testu „na wejściu” wyniósł 17,03 a „na wyjściu” 19,21.

Rys. nr 3
Wykres rozkładu wyników testu „na wejściu” dla kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych w drugiej edycji

Rys. nr 4
Wykres rozkładu wyników testu „na wyjściu” dla kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych w drugiej edycji

W drugiej edycji przyrost kompetencji w skali staninowej nie był tak wysoki jak w pierwszej i wyniósł średnio zaledwie 1 stanin (dokładnie 1,04).

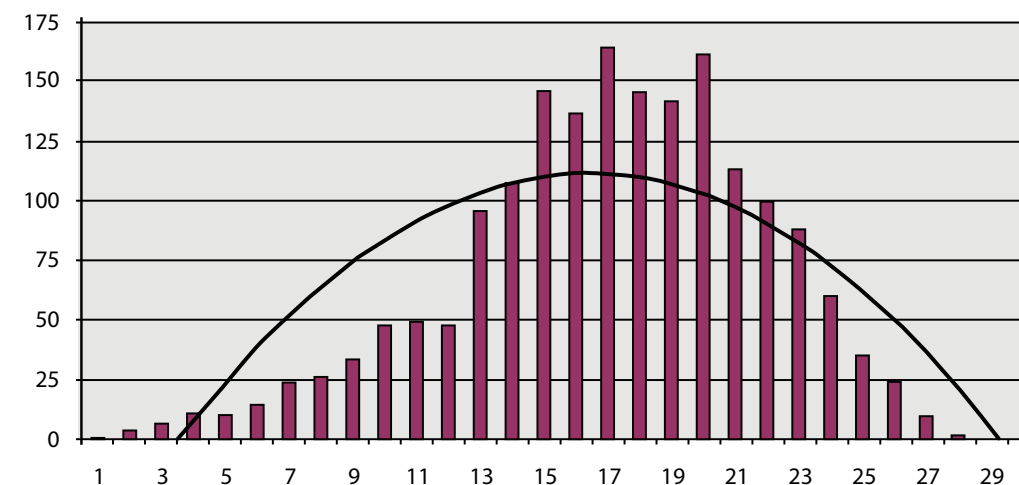
Wyniki w skali staninowej dla poszczególnych szkół przedstawiają się następująco: Szkoły Podstawowe w Pieckach i Słobódce (łącznie 2 szkoły) - przyrost o 3 staniny;

Szkoły Podstawowe w Bisztyнку, Filipowie, Grabowie nad Pilicą, Krasnopolu, Przytyku, Puszczy Mariańskiej, Starym Brusie, Wieniawie, Wrzeszczowie, Zwierzewie (łącznie 10 szkół) – przyrost o 2 staniny;

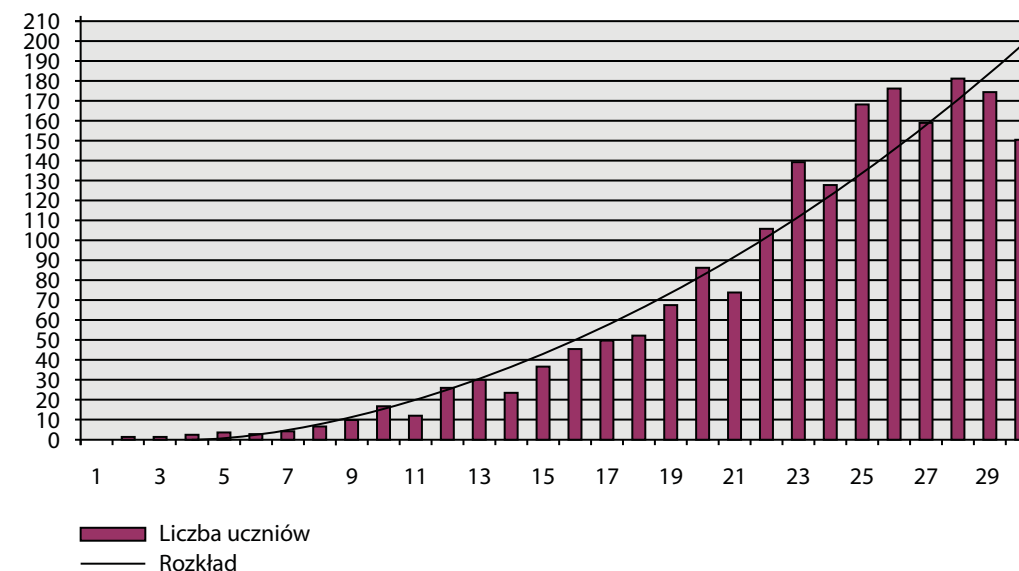
Szkoły Podstawowe w Boćkach, Czarni, Czemiernikach, Gołąbkach, Grabowie Szlacheckim, Gródku, Iłowie Osadzie, Jedwabnie, Kisielicach, Kocku, Kosowie Lackim, Krasnosielcu, Kroczewie, Lelisie, Małej Wsi, Milanowie, Mokobodach, Narwi, Nowogrodzie, Ornecie, Orońsku, Potworowie, Przytułach, Regiminie, Turce, Wyszach, Zabłudowie (łącznie 27 szkół) – o 1 stanin.

Wyniki Szkół Podstawowych w Dąbiu (stanin 6.), Domanicach (stanin 5.), Garbnie (stanin 5.), Hucie Dąbrowie (stanin 5.), Jarczowie (stanin 5.), Jegłowniku (stanin 5.), Kostrach (stanin 5.), Lucynowie (stanin 5.), Pasymiu (stanin 6.), Piszczacu (stanin 6.), Rolach (stanin 5.), Sochocinie (stanin 6.) – (łącznie 12 szkół) - nie uległy zmianie.

Trudno jednoznacznie wytłumaczyć, dlaczego przyrost kompetencji jest niższy niż w pierwszej edycji. Częściowo może wynikać to z dodatkowego naboru szkół (jedna szkoła wycofała się z Projektu a w wielu szkołach roczniki były mniej liczne) i słabszego przygotowania nowych nauczycieli do prowadzenia zajęć pozalekcyjnych z wykorzystaniem metod aktywizujących.

Rys. nr 5
Wykres rozkładu wyników testu „na wejściu” dla kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych w trzeciej edycji

Rys. nr 6
Wykres rozkładu wyników testu „na wyjściu” dla kompetencji matematyczno – przyrodniczo – technicznych w trzeciej edycji

W trzeciej edycji Projektu wyniki testów „na wejściu” utworzyły rozkład, którego mediana wynosiła również 13 a w rozkładzie wyników uzyskanym „na wyjściu” mediana wyniosła aż 25. Średni wynik testu „na wejściu” wyniósł 13,02, a „na wyjściu” 23,51.

Z przedstawionego zestawienia wynika, że nastąpił wyraźny przyrost kompetencji matematyczno – przyrodniczo - technicznych u wszystkich uczniów, w tym u wielu nawet o kilka stanin. W żadnej z poprzednich edycji wykres wyników na wyjściu nie był aż tak przesunięty w prawo.

W wynikach w skali staninowej dla poszczególnych szkół również widać znaczną poprawę - np. Szkoły Podstawowe w Gołąbkach i Mokobodach (łącznie 2 szkoły) - przyrost aż o 5 stanin.

Szkoły Podstawowe w Bisztyнку, Boćkach, Domanicach, Garbnie, Gołdapi, Gródku, Iłowo-Osadzie, Kisielicach, Kosowie Lackim, Lucynowie, Pieckach, Puszczy Mariańskiej, Rolach, Stawiskach, Szczuczynie, Turce, Wieniawie (łącznie 17 szkół) – przyrost o 4 staniny.

W Białej Piskiej, Dąbiu, Hucie Dąbrowie, Grabowie nad Pilicą, Grabowie Szlacheckim, Jarczowie, Jedwabnie, Jegłowniku, Kostrach, Narwi, Krasnopolu, Krasnosielcu, Ornecie, Piszczacu, Potworowie, Przytułach, Przytyku, Reszlu, Sochocinie, Zabłudowie, Zwierzewie (łącznie 21 szkół) – przyrost o 3 staniny.

Czarni, Czemiernikach, Filipowie, Małej Wsi, Milanowie, Nowogrodzie, Orońsku, Słobódce, Starym Brusie, Wrzeszczowie, Wyszkach (łącznie 11 szkół) – o 2 staniny; Lelisie, Pasymiu, Regiminnie (łącznie 3 szkoły) – o 1 stanin.

Wyniki Szkoły Podstawowej w Kroczewie (w testach na „wejściu” szkoła była na 3. miejscu, w rankingu wyników; uzyskała 6. stanin) - pozostały bez zmian. Średnio wynik testu „na wyjściu” jest większy od wyniku testów „na wejściu” o 3 staniny (dokładnie 3,01).

Ten wysoki przyrost kompetencji wynika z kilku powodów: po pierwsze - nauczyciele nabrali doświadczenia w prowadzeniu zajęć pozalekcyjnych, po drugie – nauczyciele odbyli przed testem końcowym wszystkie zaplanowane szkolenia warsztatowe (łącznie 4 spotkania, razem 96 godzin szkolenia). Program warsztatów był zawsze dopasowywany do aktualnych potrzeb, słaby wynik uzyskany w drugiej edycji spowodował położenie nacisku na skuteczność prowadzenia zajęć

pozalekcyjnych, a wymiana doświadczeń podczas warsztatów (nauczyciele ze szkół, którzy osiągnęli dobre wyniki wskazywali na sposoby ich uzyskiwania) dała nauczycielom skuteczne metody pracy z uczniami.

Średnio przyrost kompetencji matematyczno – przyrodniczo - technicznych we wszystkich szkołach w trakcie całego Projektu wyniósł ponad 2 staniny (przyrost o 2 staniny był założony w rezultatach projektu). Jeszcze raz musimy podkreślić, że uzyskany wynik nie jest spowodowany wyłącznie realizacją zajęć pozalekcyjnych w projekcie, aczkolwiek miały one niewątpliwie wpływ na wyniki. Uczniowie podczas trwania Projektu uczestniczyli w planowych zajęciach szkolnych, a poza tym rozwijali się dzięki uczestniczeniu w codziennych zajęciach pozaszkolnych, które również mają wpływ na sumaryczny poziom kompetencji.

Przygotowanie do prezentacji pod okiem Ekspertów

Cykliczne warsztaty dla nauczycieli

Dla realizacji głównego celu Projektu – podniesienia kompetencji kluczowych uczniów, konieczne było właściwe przygotowanie nauczycieli prowadzących zajęcia pozalekcyjne. Istotne dla powodzenia przedsięwzięcia było zrealizowane w sposób jak najbardziej efektywny zaplanowanych w harmonogramie Projektu cyklicznych szkoleń.

Pierwsze spotkanie z nauczycielami odbyło się w Miętym na przełomie listopada/grudnia 2008 r. Odbyły się dwa 4-dniowe warsztaty (4XI-12XII), dla nauczycieli - prowadzących zajęcia matematyczno-techniczno-przyrodnicze i językowe oraz dla nauczycieli mających na swoich zajęciach podnosić kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. W tym samym czasie zostało zorganizowane trzecie szkolenie na które zostali zaproszeni przedstawiciele organów prowadzących szkoły oraz dyrektorzy placówek na terenie których realizowany miał być Projekt. Większość obecnych na spotkaniu dyrektorów szkół zobowiązała się pełnić rolę opiekuna Projektu, lub w razie zbyt dużego obciążenia obowiązkami powołać na tę funkcję osobę odpowiedzialną za prawidłową realizację przedsięwzięcia w kierowanej przez siebie placówce.

Na pierwszych warsztatach uczestnicy zostali zapoznani z założeniami Projektu (celami, rezultatami, jego ponadregionalnością). Przybliżono im znaczenie kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie oraz formami realizacji zajęć w zakresie rozwoju kompetencji których podniesienie u uczniów zakładał Projekt. Ponadto na pierwszym warsztacie omawiano psychologiczne aspekty działań zespołowych w metodzie projektów i kształceniu kompetencji kluczowych oraz rozwijanie wybranych kompetencji w świetle podstawy programowej dla szkoły podstawowej w kontekście zakładanych celów i rzeczywistych efektów. Istotnym elementem spotkania było zapoznanie się z metodami aktywizującymi. Szczególny nacisk położono na metodę projektu.

Podczas warsztatów, nauczyciele pod kierunkiem doświadczonych Trenerów, skonstruowali pokaźną liczbę zróżnicowanych tematycznie projektów, które zebrane w broszurę po zakończeniu szkolenia, zostały powielone i wysłane do szkół jako wzorce do wykorzystania na zajęciach pozalekcyjnych. Oczywiście każdy z nauczycieli mógł dokonać swobodnego wyboru – korzystać z goto-

wych, wypracowanych wspólnie rozwiązań lub też ze swoich autorskich pomysłów. W pierwszym semestrze widać było, iż zdecydowana większość nauczycieli wybrała do realizacji pomysły z broszury, w następnych zaobserwować można było coraz więcej śmiałości w odchodzenia od gotowych wzorów i powstawanie nowych, coraz ciekawszych - interdyscyplinarnych projektów.

Nauczyciele prowadzący zajęcia związane z podnoszeniem kompetencji kulturalnych uczniów, podczas cyklicznych spotkań mieli okazję do zapoznania się z metodą dramy i elementami technik parateatralnych, znaczeniem ekspresji plastycznej oraz taneczno-muzycznej w kształceniu kompetencji uczniów.

Drugie, tym razem dwudniowe spotkanie, odbyło się w maju 2009 r. w Nowogrodzie w województwie podlaskim. Omówiono na nim aktualny stan realizacji Projektu – zadania zrealizowane i w trakcie realizacji. Nauczyciele wysłuchali wykładu na temat – dobrych przykładów zastosowania metody projektów w kształceniu w krajach UE. Odbyły się ponadto warsztaty na temat prowadzenia zajęć polegające na przygotowaniu nowych koncepcji projektów i zaprezentowania ich na forum (zajęcia w 4 grupach). Nauczycieli dzielili się swoimi doświadczeniami. Uczestnicy zajęć podnoszących kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej pod kierunkiem Trenerów- specjalistów od działań artystycznych (teatru, muzyki, tańca i plastyki) poszukiwali nowych środków wyrazu mogących zainspirować uczniów do działań kreatywnych.

Na szkoleniu

Krótkie spotkanie przyniosło pewien niedosyt i wspólnie z nauczycielami, kadra zarządzająca Projektem podjęła decyzję o wprowadzeniu zmiany w harmonogramie polegającej na połączeniu dwóch warsztatów dwudniowych w jeden czterodniowy.

Szkolenie w Nowogrodzie było także okazją do spotkania się z Opiekunami Projektu ze szkół. Podczas gdy nauczyciele pracowali nad doskonaleniem swego warsztatu metodycznego, Opiekunowie, na spotkaniach z koordynatorami wojewódzkimi, omawiali bieżące sprawy związane z organizacyjną stroną przedsięwzięcia jakim jest Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”.

Koordinаторы wojewódzcy na spotkaniu z Opiekunami Projektu w Nowogrodzie

Zaplanowano jeszcze dwa czterodniowe szkolenia. Na przełomie czerwca/lipca 2010 r. odbyło się jedno w Mierkach na Mazurach, zaś rok później w Łochowie na Mazowszu. Obydwa należały do bardzo owocnych. Program szkoleń był konstruowany w oparciu o deklarowane w ankietach ewaluacyjnych, wypełnianych na każdym spotkaniu, potrzeby nauczycieli. Nauczyciele poznawali sposoby zachęcania uczniów do odkrywania i formułowania problemów, tajniki tworzenia map myśli, metody aktywizujące w nauczaniu języka obcego, nowe formy ekspresji artystycznej znajdujące następnie zastosowanie w twórczości uczniów na imprezach ponadregionalnych, organizowanych w ramach Projektu. Mimo pory wakacyjnej czas na cyklicznych warsztatach wykorzystano niezwykle pracowicie.

Odbywające się cyklicznie warsztaty dla nauczycieli były okazją do przedyskutowania corocznych imprez ponadregionalnych (przeглядów i festiwali oraz olimpiad) - wymiany spostrzeżeń i uwag. W trakcie warsztatów rodziły się pomysły na nowe formy zajęć pozalekcyjnych.

Każde warsztaty kończyły się, zebraniem opinii na temat ich organizacji i jakości prowadzenia. Uczestnicy wysoko oceniali szkolenia pod każdym względem. Wspólne spotkania były zetknięciem się z różnorodnością możliwości prowadzenia działań z dziećmi. Były również doskonałym polem wymiany doświadczeń i uwag pomiędzy nauczycielami z różnych szkół i województw. Niewątpliwie przyczyniły się także do budzenia inspiracji i nowych pomysłów w działaniach z uczniami. Chociaż głównym celem Projektu było podniesienie kompetencji kluczowych uczniów, możemy uznać jako wartość dodaną – podniesienie kompetencji nauczycieli.

Szkolenie w Łochowie, 2011 r.

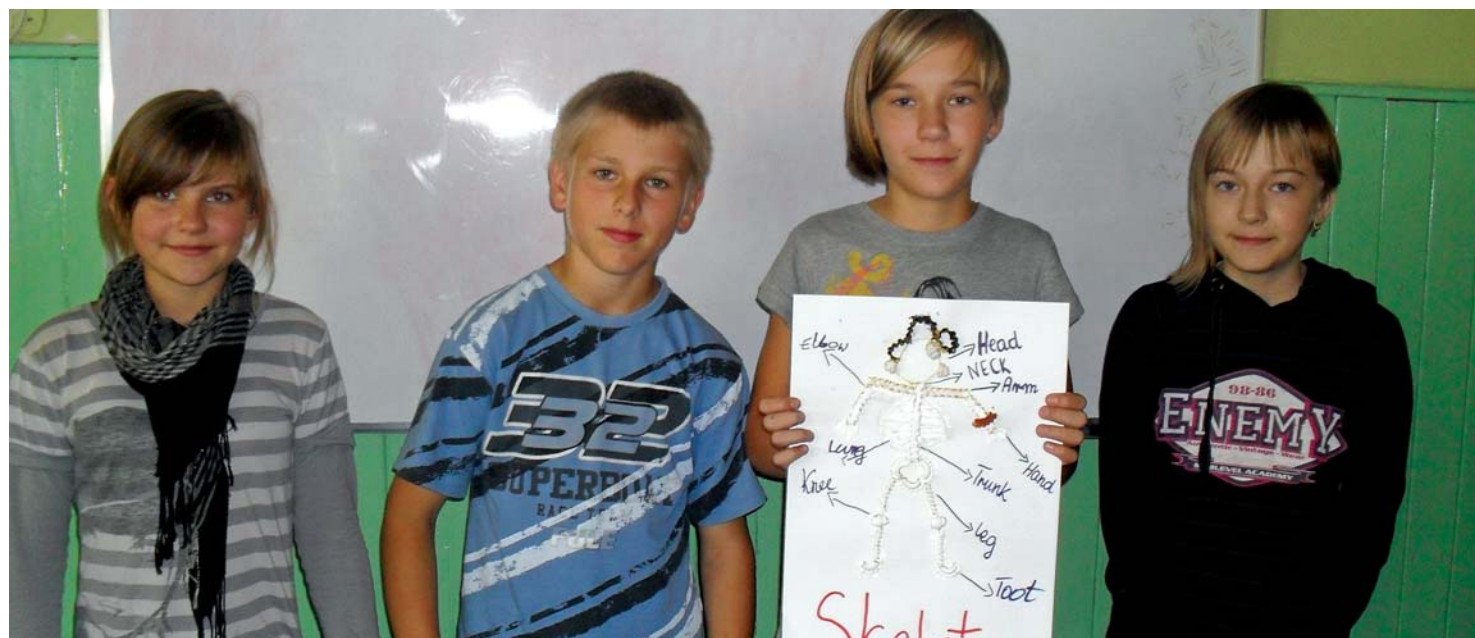
Jolanta Jastrzębska

Realizacja Projektu w Szkole Podstawowej im. 11 Listopada 1918 Roku w Domanicach Kolonii

W latach 2008 – 2012 w Szkole Podstawowej im. 11 Listopada 1918 Roku w Domanicach Kolonii realizowane były zajęcia edukacyjne w ramach projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”.

Głównym celem projektu była realizacja trzech kompetencji kluczowych:

1. Porozumiewanie się w językach obcych (KK2).
2. Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne (KK3).
3. Świadomość i ekspresja kulturalna (KK8).

Uczniowie z Domanic

W okresie przeprowadzania Projektu bardzo wiele działało się w naszej szkole. Przystępując do Projektu, pragnęliśmy zaktywizować zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Każde dziecko mogło nieodpłatnie wziąć udział w wielorakich ciekawych przedsięwzięciach. Uczniowie mieli możliwość rozwijania swoich uzdolnień i zainteresowań. Podobnie nauczyciele, którzy uczestniczyli w różnorodnych formach doskonalenia realizowanych w ramach Projektu.

Wszystkie zajęcia były prowadzone metodą projektu, która uważana jest za najdoskonalszy sposób nabywania kompetencji kluczowych w szkole. Metoda projektów jest chyba najlepiej opisaną metodą pracy dydaktycznej z uczniami. Jej literatura jest imponująca i sięga początków XX wieku. Autorzy opracowań zgodnie podkreślają jej rolę w zakresie możliwości rozwoju zainteresowań uczniów, kształtowania ich postaw, nabywania przez nich umiejętności i zdobywania wiedzy, a także stymulowania motywacji do uczenia się. Zajęcia w ramach kompetencji kluczowych KK2, które dane mi było realizować, również prowadziłam metodą projektu.

Kształtowanie kompetencji kluczowych wymaga od szkoły wyjścia poza schemat: zadane, wyuczone, sprawdzone. Uczniowie muszą być stawiani w dziesiątkach sytuacji problemowych, w których coraz bardziej samodzielnie rozwiązując problemy, będą doskonalili umiejętności i budować w sobie oczekiwane postawy. Praca wokół kompetencji kluczowych jest więc idealnym sposobem pomocy uczniowi w jego osobistym rozwoju, środkiem do budowania w nim przekonania o swojej wartości opierając się na tym, co umie i co prezentuje w codziennym życiu.

Zastosowanie aktywizujących metod pracy oraz wykorzystanie różnorodnych pomocy dydaktycznych wyzwoliło w uczniach twórcze postawy. W ramach prowadzonych zajęć pozalekcyjnych uczniowie czytali ze zrozumieniem, analizowali teksty, wykorzystywali posiadaną wiedzę do rozwiązywania nowych problemów. Dzieci doskonalili umiejętność poszukiwania, gromadzenia, przetwarzania i wykorzystywania informacji językowych, stosując przy tym nowoczesne

technologie. Zadania problemowe zaproponowane w tematyce projektów realizowanych na zajęciach wdrażały uczniów do samodzielnego myślenia i rozumowania, stosowania alternatywnych rozwiązań. Zastosowane metody prowadzenia zajęć rozwinęły pozytywne postawy społeczne uczniów, ich umiejętności organizatorskie i odpowiedzialność za podjęte zobowiązania.

Szczegółowy opis prac, które uczniowie klasy VI wykonywali na zajęciach z KK2 dostępny, jest na blogu klasowym pod adresem www.spdmanice1.blogspot.com. Warto również odwiedzić blog Projektu, który jest relacją z zajęć KK3 i KK2 podczas których uczniowie pracowali nad niezwykle interesującym projektem „Cudze chwalicie, swego nie znacie” – blog dostępny jest pod adresem www.projektspdmanice.blogspot.com. Fotograficzne relacje z działań uczniów były również zamieszczane na forum Projektu www.kompetencjekluczowe.eu.

W ramach Projektu, oprócz zajęć prowadzonych na terenie szkoły, odbyły się również wycieczki edukacyjne. Udział w wycieczkach dydaktycznych podniósł na wyższy poziom wiedzę i umiejętności uczniów z obszaru matematyczno – przyrodniczego, rozwinął zainteresowania środowiskiem przyrodniczym, historycznym i geograficznym.

Rezultaty, które mówią o zmianach które dotknęły bezpośrednio każdego ucznia, a nastąpiły w wyniku realizacji projektu to:

- Podniesiono poziom umiejętności pracy w zespole.
- Rozbudzono zainteresowania naukowe, pasje badawcze, oraz twórcze myślenie.
- Rozwinięto umiejętność w zakresie prowadzenia dyskusji.
- Zwiększono motywację do nauki, rozwijając aspiracje edukacyjne uczniów.
- Rozwinięto zainteresowanie matematyką i przyrodą.
- Rozbudzono zainteresowania i uzdolnienia w zakresie odbioru kultury, wrażliwości i świadomości kulturowej.
- Zwiększono pewność siebie wśród uczniów.
- Zwiększono zdolności komunikacyjne w zakresie języka obcego.

Wysokie oceny zajęć wystawione przez uczniów w ankietach ewaluacyjnych, poprawa wyników nauczania, wspieranie indywidualnego rozwoju, wykorzystanie nowoczesnych narzędzi ICT oraz rozwijanie zainteresowania nauką i najbliższym środowiskiem przyrodniczym pozwala stwierdzić, że cele Projektu zostały osiągnięte.

Podczas zajęć
w Domanicach Kolonii

Oto kilka wypowiedzi uczniów klasy VI na temat korzyści, które dały im zajęcia projektowe:

„Projekt prowadzony w szkole bardzo mi się podobał. Przede wszystkim nauczyliśmy się pracować w grupie. Zajęcia dodatkowe wypełniały nasz wolny czas, który prawdopodobnie wykorzystalibyśmy na grę na komputerach.” – Joanna Stolarczyk

„Moim zdaniem projekty były ciekawe i większości uczniów bardzo się podobały. Dla mnie szczególnie ciekawy był projekt z języka angielskiego ponieważ mogłam nauczyć się nowych słów i rozszerzać swoją wiedzę. Projekt matematyczno-techniczny również był interesujący.” – Karolina Koć

„Projekt, na który uczęszczam już dwa lata jest bardzo ciekawy i interesujący. Bardzo się cieszę, że mogłam uczestniczyć w tych zajęciach ponieważ nauczyłam się wiele nowych rzeczy: plastycznych, teatralnych. Realizując projekt pt. „Album fotograficzny brytyjskiej rodziny królewskiej” dowiedziałam się mnóstwo ciekawostek na temat tej rodziny. Realizując projekt pt. „Cudze chwalicie, swego nie znacie” poznałam wiele informacji na temat mojej miejscowości, o których do tej pory nie wiedziałam. Mam nadzieję, że wiedzę nabytą przeze mnie na zajęciach projektowych wykorzystam w szkole gimnazjalnej. - Martyna Guzek

„Według mnie projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” bardzo się przydał naszej klasie. Dzięki niemu nauczyliśmy się pracować w grupie pomimo tego, że w naszej klasie jest to bardzo trudne. Ja przełamałam swój strach i wystąpiłam w spektaklu pt. „Drzewo przyjaźni”, który wspólnie przygotowaliśmy na zajęciach KK8. To bardzo dobrze, że uczestniczymy w tym projekcie ponieważ rozwijamy swoje umiejętności oraz miło spędzamy czas.” – Ewelina Jastrzębska

„Na projekcie nauczyłam się dużo fajnych rzeczy, przede wszystkim jak pracować w grupie. Najbardziej podobał mi się projekt z KK2 ponieważ robiliśmy tam zadania z wykorzystaniem komputera i Internetu. Byliśmy również na wycieczce w Warszawie, która bardzo mi się podobała. Ja dzięki temu projektowi nauczyłam się dużo słówek angielskich.” – Rozalia Paciorek

Osiągnięte cele i rezultaty projektu, dadzą zapewne uczniom, którzy czynnie uczestniczyli w realizacji przedsięwzięcia, większe szanse na dalszym etapie kształcenia.

Uczniowie ze szkoły w Domanicach Kolonii podczas zajęć i na wycieczkach projektowych.

Publikacje dotyczące Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”

1. Danielak-Chomać M., *Wyrównywanie szans w edukacji. Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju*, [w:] *Współczesna edukacja kulturowa. Oblicza, przemiany, perspektywy*, Wydawca: Samorządowe Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli, Siedlce 2010.
2. Danielak-Chomać M., *Nauczyciele o diagnozie pedagogicznej. Próba diagnozy diagnozujących w kontekście Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”*, [w:] *Badawczy charakter pracy nauczyciela. Wybrane obszary teorii i szkolnej pragmatyki*, B. Dobrowolska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2011.
3. Danielak-Chomać M., Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju” - realizacja, badania i efekty, „Meritum - Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny” 3 (22) 2011.
4. Danielak-Chomać M., *Uczestnictwo w kulturze nauczycieli wiejskich - wnioski z badań*, [w:] *Edukacja kulturowa. Oczekiwania i potrzeby = Cultural education. Expectations and needs*, red. nauk. A. Roguska, M. Danielak-Chomać, M. Dyrda, Fundacja na rzecz dzieci młodzieży „SZANSA”, Siedlce 2012.
5. Jówko E., *Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju* [w:] *Edukacja Jutra*, K. Denek, W. Kojs, (red.), Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2012.
6. Niewęglowska A., *Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju*, „Oświata Mazowiecka” Nr 04 (09)10 2011.

Spis treści

Wstęp.....	4
Dlaczego właśnie taki Projekt?.....	5
Szkoły w Projekcie.....	7
Sabina Wieruszewska-Duraj Zajęcia pozalekcyjne w rozwijaniu kompetencji kluczowych.....	10
Lucja Rzeszutek Wycieczki.....	22
Ewa Jówko, Sabina Wieruszewska-Duraj Olimpiady.....	28
Lucjan Rzeszutek Festiwale projektów.....	36
Andrzej Brejnak Rozwijanie kompetencji matematyczno-techniczno-przyrodniczych.....	44
Małgorzata Danielak-Chomać Cykliczne warsztaty dla nauczycieli.....	52
Jolanta Jastrzębska Realizacja Projektu w Szkole Podstawowej im. 11 Listopada 1918 Roku w Domanicach Kolonii.....	56
Publikacje dotyczące Projektu „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”.....	63

Projekt „Kompetencje kluczowe drogą twórczego rozwoju”

Priorytet: III Wysoka jakość systemu oświaty

Działanie: 3.3. Poprawa jakości kształcenia

Poddziałanie: 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia

Realizatorzy:

Uniwersytet Przyrodniczo- Humanistyczny w Siedlcach

08-110 Siedlce, ul. Konarskiego 2

Tel.: (25) 644 20 95, fax (25) 644 20 95

www.uph.edu.pl

Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny

20-094 Lublin, ul. Lubartowska 74A, I.p.

Tel.: (81) 710 19 00, fax (81) 710 19 01

www.fundacja.lublin.pl

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

ISBN 978-83-7051-677-2